

Onsdagen den 11 maj

Kl. 09.00

*Vissa anslag inom
industridepartementets
område*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

2 § Fortsattes överläggningen om näringsutskottets betänkande 1987/88:24.

Vissa anslag inom industridepartementets område (forts. från prot. 115)

Anf. 1 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Riksdagens arbetsformer brukar debatteras av och till. Det finns väl också anledning att göra en liten reflektion över detta betänkande. Vi återupptar behandlingen av ett betänkande, som vi justerade i utskottet den 17 mars. Vi bordlade det den 30 april och inledde debatten den 5 maj. I dag är det dags för fortsatt debatt och beslut.

I detta betänkande behandlas vissa industripolitiska frågor och anslagen inom industridepartementets område. De avser ett flertal olika områden. I betänkandet tar vi bl. a. upp stödet till småföretagsutvecklingen och hemslöjden. Jag skall beröra några av de olika anslagen.

Från centerns sida har vi länge i olika sammanhang drivit kravet på att stödet till nyetablering av småföretag och stödet till befintliga småföretag och till hantverk måste stärkas. Den utveckling inom näringslivet som vi nu har sett under den senaste tiden har inneburit att koncentrationen både vad avser produktionsstruktur och ekonomisk makt alltmer har ökat.

Ägarstrukturen har blivit alltmer komplicerad. Storföretagen har fått en alltmer dominerande ställning i samhällsekonomin. De expanderar ofta genom att köpa upp mindre, konkurrerande och innovativa företag. Fusioner mellan de redan stora företagen har blivit en allt vanligare företeelse. Storföretagens affärsmetoder har blivit alltmer aggressiva, med s. k. fientliga bud på företag i ett försök att stärka sin egen ställning.

Det är nödvändigt att denna fusionsgalopp avstannar och att vi i stället får en utveckling med en satsning på de mindre och medelstora företagen. Den pågående utvecklingen minskar överblickbarheten och möjligheterna att utkräva ansvar i olika led.

Från centerns sida har vi också i olika sammanhang – i motioner, i debatter – understrukit nödvändigheten av att regeringens satsning under de senaste åren på att ensidigt gynna de stora företagen och de stora enheterna måste få

ett slut. Det är en felaktig näringspolitik som har präglat riksdagsmajoritetens beslutsfattande de senaste åren. Det är nödvändigt att vi får en näringspolitik, som inriktas på de mindre och medelstora företagen med klara ägarförhållanden. Det är en både demokratisk och ekonomisk nödvändighet för att vi skall kunna få en positiv samhällsutveckling.

Det är av avgörande betydelse att man främjar de mindre företagen i förhållande till de stora företagen. En väl utvecklad småföretagsamhet är bl. a. av central betydelse om vi skall kunna nå målet om regional balans. En viktig del i en positiv utveckling av småföretagsamheten är de satsningar som sker inom områden som är framtidsinriktade.

Från centerns sida har vi bl. a. föreslagit att särskilda medel skall ställas till förfogande för de regionala utvecklingsfonderna. De regionala utvecklingsfonderna är utmärkte instrument när det gäller att skapa en bättre framtid och åstadkomma en utveckling av de mindre och medelstora företagen. Vi har också lagt fram förslag om att de regionala utvecklingsfonderna skall få resurser för att miljö- och energiinvesteringar skall kunna stimuleras. Vi vet att många mindre och medelstora företag kan göra betydande insatser inom detta område. Det är därför beklagligt att utskottsmajoriteten med byråkratiska hänvisningar avvisar ett förslag med denna inriktning. Man ger faktiskt inte heller något reellt skäl när man avslår och avvisar våra förslag.

Vi har också tvingats ta upp frågorna om nyetableringsinsatsen i en reservation. Sedan en tid tillbaka pågår vissa aktiviteter på central nivå för att stimulera nyetableringsinsatser. Vi menar från centerns sida att om man skall stärka nyetableringar skall det ske på regional nivå. Det är viktigt att de regionala utvecklingsfonderna tillförs resurser. De befinner sig ju betydligt närmare problemen. De regionala utvecklingsfonderna och organen har lättare att aktivt stimulera nyetableringar av företag. Detta anslag bör överföras från SIND till de regionala utvecklingsfonderna.

Ett viktigt led när det gäller att utveckla småföretagsamheten är att se till att uppfinnarna får skäliga villkor och ekonomiskt stöd. Det finns många belägg för detta. Tvärtemot vad utskottsmajoriteten anför är många uppfinnare i dag missgynnade på olika sätt och har det ekonomiskt svårt. Många dras med ekonomiska problem och har stora skulder. Många är rädda för att de t. ex. skall bli av med sin uppfinning om de går till olika myndigheter. Jag tycker att det finns skäl att säga att det är att bita sig själv i tummen och vara dumsnål, om man inte öppnar för ett mer generellt stöd till uppfinnare och till denna typ av verksamhet, som vi från centerns sida har föreslagit.

Utskottsmajoriteten lider samma brist på känsla för den betydelsefulla verksamhet som hemslöjden svarar för. Vi har krävt en uppräknig av anslaget till hemslöjden. För ett antal år sedan fick vi igenom här i riksdagen att man skulle påbörja eller fortsätta satsningen på den regionala hemslöjdsorganisation som riksdagen fattade beslut om i början på 1980-talet. I föl fick vi igenom ett förslag om att man skulle inrätta en tredje konsulent för sameslöjd. Vi fick i föl emellertid inte igenom hela vårt förslag om att man skall fullfölja den tidigare bestämda organisationen för hemslöjden.

I år återkommer regeringen med att man skall genomföra hemslöjdsorganisationen i sin gamla, ursprungliga tappning, enligt den tidigare modellen.

Man väljer dock att finansiera genomförandet genom att ta pengar via anslag C 4, det s. k. länsanslaget. Utifrån vår utgångspunkt tycker vi att det är fel att man skall nagga länsanslaget i kanten och låta de pengar som är avsedda för regionalpolitiska insatser vara med och betala hemslöjdens organisation. Det är en felaktig princip.

Jag vill fråga Wivi-Anne Radesjö, som företräder socialdemokraterna i denna debatt, vad det är som gör att socialdemokraterna nu väljer att nagga länsanslaget i kanten. Vad är det som har varit vägledande när ni har valt den här nya principen?

Det kanske mest förvånande ställningstagandet från utskottsmajoritetens sida gäller det framtida europeiska rymdsamarbetet. Socialdemokratin har tidigare ofta berömt sig för att vara internationellt inriktad, teknikvänlig, öppen för ny teknik osv. I detta fall väljer man att minska det svenska engagemanget. Det är förvånande med tanke på de möjligheter som Sverige skulle kunna ha att aktivt och konstruktivt bidra till det europeiska rymdsamarbetet.

Vi anser från centerns sida att Sverige måste medverka i det europeiska rymdsamarbetet på minst samma nivå som hittills. Vi får inte heller glömma att en nedtrappning av rymdsamarbetet och de minskade anslagen till ESA som det är fråga om kan få allvarliga regionala konsekvenser. Det finns en kommun i detta land, Kiruna kommun, som i stor utsträckning är beroende av att Sverige är aktivt i det europeiska rymdsamarbetet. Jag vill fråga Wivi-Anne Radesjö vad det finns för motiv för att socialdemokraterna så envetet har bromsat ett aktivt engagemang på rymdsamarbetets område.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de reservationer som centern har undertecknat i detta betänkande.

Anf. 2 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! I detta betänkande från näringsutskottet har vpk:s representant i utskottet undertecknat tre reservationer. Den första reservationen gäller frågan om en statsstödd exportkreditgivning vid svensk export av reningsteknik. På senare tid har man alltmer diskuterat frågan om vilka insatser som Sverige kan göra när det gäller andra länders utsläpp av miljöfarliga ämnen. Naturvårdsdirektören i Västerbotten har nyligen framfört den synpunkten att man t. o. m. skulle lämna bistånd via SIDA-anslaget till t. ex. Polen för en bättre rening. Utsläppen från Polen drabbar till en stor del ostkusten. Vi tycker därför att man borde försöka göra ytterligare insatser för att främja svensk export av reningsteknik. Jag yrkar bifall till reservation 9.

I reservation 13 yrkar vi på att insatser skall göras för att öka förädlingsgraden inom sågverksindustrin, vilken vi anser i dag är helt otillräcklig. Det finns åtskilliga studier – framför allt har statens industriverk gjort sådana studier – som visar att man skulle kunna dels öka sysselsättningen, dels betydligt höja förädlingsvärdet inom sågverksindustrin om man gjorde tillräckliga insatser. Först och främst skulle det innebära förbättringar för Norrlands inland. Med hänsyn till bl. a. branschens struktur torde man kunna påstå att skall det hända någonting på detta område måste staten ta ett huvudansvar för att dessa, som vi tycker, nödvändiga åtgärder skall kunna genomföras. Jag yrkar bifall till reservation 13.

Slutligen har vi i betänkandet en reservation som gäller anslaget till styrelsen för teknisk utveckling. Där föreslås insatser för utveckling av optiska datorsystem. Jag tänker inte gå närmare in på frågan om denna teknik, vilken jag inte behärskar, men konstaterar att sådana system har väsentliga tekniska fördelar jämfört med dagens elektronikbaserade system. Jag yrkar bifall till reservation 28.

Anf. 3 WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! Det här betänkandet från näringsutskottet är i det mesta en uppföljning av förra vårens beslut om näringspolitikens inriktning. I betänkandet behandlas bl. a. en motion från folkpartiet, som också har reserverat sig, där man menar att det nu skulle vara befogat att byta namn på industridepartementet och i stället kalla det för näringslivsdepartementet. Man begär i motionen att riksdagen uttalar sig för en sådan ändring. Utskottet anser det inte befogat. Det är ju regeringen själv som beslutar om departementens indelning och uppgifter. Vi avstyrker därför reservation 1.

Anslaget till utredningar föreslår regeringen skall höjas av flera orsaker. Bl. a. har riksdagen tidigare beställt två nya kommittéer. Den ena skall utreda marknadsförutsättningar för olika mineralråvaror, den andra regionalpolitikens inriktning. Kostnaderna för statistik har också ökat. Utskottsmajoriteten anser att de branschråd och delegationer som finns för samråd med näringslivet har ett värde och bör finnas kvar. Därför anser utskottet det befogat att anslaget A 3 ökas och avstyrker reservation 2 från folkpartiet och moderaterna.

I fråga om verksamheten vid statens industriverk, SIND, har vi haft att behandla två motioner, en från moderaterna och en från folkpartiet. Man vill minska anslaget till förvaltningskostnaderna för SIND. Jag vill påminna om att vi 1983 beslutade här i riksdagen vilken roll SIND skall spela och att vi sedan givit SIND i uppdrag att genomföra program för industri- och näringspolitiken. Just nu pågår fyra program som bestrids under anslaget B 1:

- för det första någonting som kallas utredningsverksamhet,
- för det andra industriell omvandling och tillväxt,
- för det tredje regional utveckling och
- sist men inte minst värdefullt programmet småföretagsutveckling.

Utskottsmajoriteten yrkar avslag på reservation 3 från moderaterna, vilka menar att SIND bör omorganiseras och att anslaget bör minskas. Jag yrkar också avslag på reservation 4 från folkpartiet, som tycker att utredningsverksamheten hos SIND bör begränsas och därmed vill minska anslaget.

Riksdagen beslutade våren 1987 att förlänga en försöksverksamhet för att stödja industridesign med tre år, alltså fram till budgetåret 1989/90, med 5 miljoner per år. Det är ett anslag som administreras av SIND. När nu regeringen i propositionen helt följdriktigt föreslår det här anslaget, vill folkpartiet i reservation 5 avvisa det. Majoriteten anser att det är ett väl motiverat anslag och att treårsprogrammet nu skall fullföljas. Det gör att SIND kan göra insatser i bl. a. enskilda småföretag. Därför avstyrker vi denna reservation.

När det sedan gäller frågan om hemslojden har utskottet behandlat flera

motionsyrkanden. Vi är överens om att det är bra att det i framtiden kommer att finnas två hemslöjdskonsulenter i varje län. Alla är ense om att hemslöjden har betydelse som komplement till sysselsättningen i glesbygden. Eftersom vi är överens och regeringen föreslår att pengar skall anslås, är jag förvånad över att det finns en reservation om detta. Pengarna kommer ju över ett annat anslag, över anslaget C 4, Regionala utvecklingsinsatser. Vi yrkar alltså avslag på reservation 6.

Det finns vidare en reservation, där det menas att de nya hemslöjdskonsulenterna också bör fungera som hantverkskonsulenter. Majoriteten tycker att den förstärkning som vi nu får på hemslöjdskonsulentsidan riskerar att omintetgöras genom ett sådant beslut. Vi yrkar därför avslag på reservation 18.

Vi yrkar avslag på reservationerna från de borgerliga partierna om att omlokalisera nämnden för hemslöjdsfrågor, då det just nu pågår en kartläggning av verksamheten hos de s.k. småmyndigheterna. Det är statskontoret som gör denna kartläggning. Vi anser det lämpligt att invänta en rapport från kartläggningen, då nämnden ingår i dessa småmyndigheter.

Utskottets majoritet håller inte med de borgerliga reservanterna, som anser att SIND ger hantverket en låg prioritering. Det är svårt att säga vad som är pengar till småföretagsutveckling och vad som är pengar till hantverksstöd. De går så att säga in i varandra. Men vi menar att det bör vara SIND och utvecklingsfonden som gör denna prioritering. Vi yrkar avslag på reservation 17 samt på reservationerna 19 och 20 om nyetableringsinsatserna.

Utskottet konstaterar det positiva faktum att statens kostnader för det svenska exportkreditsystemet har kraftigt minskat. Det råder också enighet om att exportkreditsystemet alltjämt har betydelse för de svenska exportföretagens långsiktiga utveckling och att systemet därför bör finnas kvar också nästa budgetår. I reservationerna 8 och 9 tas frågan om subventionering av svensk export av miljöteknik upp. Vi har tidigare behandlat liknande yrkanden, senast våren 1987. Utskottet var den gången inte berett att tillstyrka förslaget. När nu den stora miljöpropositionen snart skall läggas fram för riksdagen är det ganska onödigt att här diskutera de miljöpolitiska aspekterna. Vi yrkar därför avslag på dessa reservationer med hänvisning till att man redan i dag inom ramen för nuvarande SEK-system kan lämna ramkrediter.

Vi yrkar också avslag på reservation 10, där man vill flytta över kostnaderna till biståndsanslaget när det gäller extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder. Utskottet ser ingen anledning att ändra nuvarande ordning.

Vi vill vidare yrka avslag på reservation 11, eftersom Investeringsbankens kostnader för hemmamatchningen inte bör kopplas ihop med den kommande frågan om statens ägande i banken.

Under rubriken och anslaget Småföretagsutveckling behandlas bl. a. statens bidrag till utvecklingsfonderna. Utvecklingsfondernas verksamhet regleras i avtal mellan staten och landstinget som träffas för perioder om tre år. I och med 1988 års utgång går nuvarande avtal ut, och det är uppsagt av regeringen. Riksdagen har nu möjlighet att inför den nya perioden se över

bl. a. bestämmelserna om fondernas styrelser. Utskottsmajoriteten anser att det inte finns någon anledning att ändra riktlinjerna för fondernas verksamhet. Inte heller är utskottet berett att förorda en utvidgning av målgruppen för utvecklingsfonderna. Således yrkar vi avslag på reservationerna 14, 15 och 16.

När det sedan gäller fondernas styrelsesammansättning har SIND, efter det att utskottet gjorde ett uttalande 1985, kartlagt de regionala fondernas styrelsesammansättning. Även den här gången redovisas att drygt hälften av styrelseledamöterna har näringslivserfarenhet. Detta har statsrådet påpekat i propositionen. Jag citerar: "Jag räknar med att landstingen och berörda kommunerna inför kommande val av styrelser i ökad utsträckning beaktar synpunkter från näringslivsorganisationerna och de fackliga organisationerna samt målsättningen om att öka andelen kvinnor i styrelserna." Detta noteras av ett enligt utskott som anser uttalandet vara bra.

Herr talman! Regeringen har för kommande budgetår föreslagit ett totalt anslag på 169 milj. kr. till småföretagsutveckling. Moderaterna och folkpartiet har motionerat om en betydande minskning av anslaget, medan centern vill öka detsamma. Majoriteten i utskottet anser att anslaget är väl avvägt. Därför yrkas avslag på reservationerna 23 och 24. Regeringen fastställer i regleringsbrev hur anslagen skall fördelas mellan olika anslagsposter. Regeringen har således rätt att besluta om detta utan att riksdagen tillfrågas. Utskottet finner att den nuvarande ordningen är rationell och yrkar därmed avslag på reservation 25.

Vad beträffar statens stöd till SIFU har utskottet fortfarande den uppfattningen att SIFU:s verksamhet är ett bra komplement till de privata utbildningsmöjligheter som finns för småföretagen. Likaså anser utskottsmajoriteten att SIFU bör få kompensation för att tjänstebrevsrätten tas bort. Därför yrkas avslag på reservation 21. Detsamma gäller reservation 22 om skattskyldigheten.

I reservation 26 tas kostnaderna för kronotorpen upp. Antalet kronotorp har successivt minskat sedan 1950. Domänverket sköter kontrakten om upplåtelse av kronotorp. Verket investerar också i byggnader på de kvarvarande torpen. Tidigare har en summa av 2 milj. kr. per år anslagits. Nu innebär regeringens förslag att man anvisar ett engångsanslag på 14,1 milj. kr. Utskottet anser det vara rimligt att följa regeringens förslag och yrkar således avslag på reservation 26.

När det gäller styrelsen för teknisk utveckling, STU, och regeringens förslag till anslag är utskottet enligt i den centrala frågan om den huvudsakliga inriktningen av STU:s verksamhet. De moderata ledamöterna har reserverat sig till förmån för en motion, N305, som vill minska Förvaltningsanslaget och anslaget Teknisk forskning och utveckling. Utskottet yrkar således avslag på reservation 27.

Vpk vill i stället öka anslaget med 50 milj. kr. Inte heller detta anser utskottsmajoriteten i dag vara motiverat, utan man yrkar bifall till regeringens förslag och avslag på reservation 28.

STU handhar också stödet till uppfinnare, och i reservation 29 har de borgerliga ledamöterna i utskottet yrkat bifall till en motion, N433, i vilken det krävs ökat stöd med 5 milj. kr. Eftersom det pågår en treårig

försöksverksamhet finansierad av STU i Svenska uppfinnarföreningen, anser utskottet att det inte är motiverat att öka detta anslag. Således yrkas avslag på reservation 29.

Den sista reservation som är fogad till betänkandet handlar om det framtida europeiska rymdsamarbetet. Utskottet anser att kritiken mot regeringens förslag till riktlinjer är oberättigad. Förslaget innebär faktiskt avsevärt ökade resurser för det svenska deltagandet i ESA-samarbetet. Därför yrkas avslag på reservation 30.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 24 i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 4 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I mitt anförande i torsdags sade jag att det är beklagligt att regeringen har beslutat att Sverige skall avstå från deltagande i Columbusprojektet samt att deltagandet i Hermesprojektet skall ske med så låg andel som 1,3 %.

Vi som ställt oss bakom reservation 30 menar att detta medför allvarlig risk för att utbytet av samarbetet för de svenska företagen kommer att försämrats. Nu sade Wivi-Anne Radesjö att regeringens beslut innebär en avsevärd ökning av anslaget. Det kan väl inte vara rimligt att påstå någonting sådant. Det förhåller sig ju tvärtom. Jag skulle vilja fråga vad som menas med utskottsmajoritetens skrivning i betänkandet på s. 35, där man kan läsa: "En sådan ökning skulle enligt utskottets mening innebära en felaktig prioritering.

Likaså avvisar utskottet kraven på en omprövning av regeringens beslut att Sverige tills vidare inte skall delta i Columbusprojektet."

Vad avses med uttrycket "en felaktig prioritering"? Det skulle vara särskilt intressant att höra vad just Wivi-Anne Radesjö har att säga om detta. Jag har noterat att hon tillsammans med några andra västsvenska riksdagsledamöter deltog i en informationssammanskomst den 14 mars på Ericssons i Mölndal, där bl. a. representanter för företag i Trollhättan, Saab och Volvo, var närvarande och uttryckte sin oro över vad regeringens beslut i förlängningen kan innebära för svenska företag. Vilken slutsats drog Wivi-Anne Radesjö av den information som hon där fick del av?

Anf. 5 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Wivi-Anne Radesjö tyckte att det var onödigt att ta upp stödet till export av miljöteknik med hänsyn till att vi i andra sammanhang skall behandla miljöpolitiken. Denna fråga är så pass angelägen att man vid olika tillfällen måste diskutera åtgärder för att främja en god miljö, inte bara i samband med att man behandlar miljöpropositionen, som Wivi-Anne Radesjö menade.

Genom att stödja export av miljöteknik kan Sverige aktivt bidra till att minska olika länders miljöförstöring som påverkar vårt land. Om vi ger stöd till omfattande investeringar i bättre miljöteknik i andra länder, kan också vi i Sverige dra nytta av detta.

I andra sammanhang brukar socialdemokraterna framhålla att också de vill värna om miljön. Vad Wivi-Anne Radesjö här sade är enligt min mening

emellertid ett tydligt tecken på detta att ord och handling inte alltid stämmer överens. Socialdemokraterna framstår som litet amatörmässiga på miljöområdet.

Wivi-Anne Radesjö menade att stödet till småföretagsutveckling var väl avvägt. I motsats till vårt förslag om en mycket kraftig ökning föreslår regeringen här ett stöd om 169 milj. kr. För att kunna bedöma huruvida detta förslag är väl avvägt kanske man skall göra en jämförelse med vad regeringen i andra sammanhang har gett de stora företagen. Jag vill bara påpeka för Wivi-Anne Radesjö att det anslag som hon och regeringen anser vara väl avvägt är väsentligt lägre än det värde som motsvaras av det förlustavdrag som Volvo och Saab har beviljats. Det är väl ändå viktigare att satsa på de många små och medelstora företagen i det här landet för att därigenom kunna skapa en trygghet och en positiv utveckling samt regional balans.

Sedan över till frågan om hemslöjden. Det är allvarligt, när man som socialdemokraterna naggat ett anslag i kanten genom att föreslå att utbyggnaden av hemslöjdsorganisationen skall finansieras med användande av länsanslagets resurser. Jag vill fråga Wivi-Anne Radesjö vad detta beror på. Beror det på att ni socialdemokrater i fjol motsatte er höjningar av länsanslaget? Ni t. o. m. reserverade er här i riksdagen och röstade emot en sådan höjning. Är det alltså därför som ni i år vill nagga detta anslag i kanten genom att använda det för att finansiera andra verksamheter än det egentligen var avsett för?

När det gäller rymdsamarbetet tycker också jag att det är beklagligt att Sverige – på det sätt som regeringen medverkar till – slösar bort sina möjligheter och riskerar att gå miste om viktiga industriinvesteringar. Det är stor risk att angelägna industriprojekt kommer att gå Sverige förbi, om vi inte aktivt deltar i det europeiska rymdsamarbetet och dess finansiering. Detta kan också få allvarliga regionalpolitiska konsekvenser för den del av landet som har den största nyttan av en offensiv satsning på rymdteknik, nämligen Kirunaregionen.

Anf. 6 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Jag skall bara beröra en enda av Wivi-Anne Radesjö's alla motiveringar för att avslå våra motioner. Det gäller vårt förslag om att också göra de nya hemslöjdskonsulenterna till hantverkskonsulenter och alltså bredda deras verksamhetsområde. Jag tror att Wivi-Anne Radesjö uttryckte det så, att hemslöjdskonsulenterna skulle bli verkningslösa. Jag har mycket svårt att förstå detta.

Vi i folkpartiet har i vår motion pekat på en rad angelägna områden som man så att säga skulle behöva ta tag i för att stödja hantverket i Sverige. Över ett hundratal hantverksyrken är "utrotningshotade". Hantverket skulle ges ett gott handtag om man inrättade hantverkskonsulenter, om man alltså breddade den nya hemslöjdskonsulentens verksamhet. Hemslöjdskonsulenterna skulle väl knappast bli verkningslösa bara för att de fick ett breddat arbetsområde. Detta skulle i stället vara till stor nytta för det svenska hantverket.

Anf. 7 WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! Jag vill börja med det senaste, nämligen hemslöjden, eftersom både Per-Ola Eriksson och Gudrun Norberg berörde denna fråga.

Jag kan fortfarande inte förstå vad det har för betydelse över vilket anslag som pengar kommer. Det är fråga om precis lika mycket pengar. Detta anslag ligger ju mycket nära glesbygdstödet. Det är som sagt fråga om lika mycket pengar.

Sedan över till förslaget om att de tillkommande hemslöjdskonsulenterna också skall kunna fungera som hantverkskonsulenter. Vi är några ledamöter som här i riksdagen under många år har arbetat för att få till stånd en ökning av stödet till hemslöjden ute i länen. Jag är inte beredd att liksom nagga detta anslag i kanten, när vi nu har fått till stånd en ökning. Utskottets ledamöter har väl att arbeta vidare för att få till stånd en ytterligare utökning genom att också tjänster som hantverkskonsulent inrättas ute i länen. Jag vill inte alls protestera mot att också detta skulle vara värdefullt.

Per-Ola Eriksson berörde också motionen om miljötekniken. Jag tycker att vi skall föra debatten om denna fråga där den hör hemma. Vi skall ju här i riksdagen snart debattera miljön i stort.

Sten Svensson frågade vad utskottet menar, när man skriver att motionärernas krav på en ytterligare ökning av de svenska insatserna beträffande det europeiska rymdsamarbetet skulle innebära en felaktig prioritering.

Enligt utskottets uppfattning skall de statliga insatserna på detta område vägas emot andra insatser som sker i syfte att främja den tekniska utvecklingen och den långsiktiga konkurrenskraften inom svensk industri. Eftersom detta projekt är omdiskuterat med hänvisning till vår neutralitet, har regeringen gjort den prioritering som nu föreslås. Från utskottsmajoritetens sida tycker vi att det är motiverat med denna prioritering.

Anf. 8 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Det är inte tillfredsställande att få svaret att ett projekt är omdiskuterat. Man måste rimligen inför kammaren också redovisa vad som ligger bakom ett sådant uttryckssätt.

Låt mig till protokollet få läsa in vad professor Jan Askne vid Chalmers tekniska högskola säger i ett uttalande från den 15 mars. Han anför följande:

”Sverige som deltar i satellitprojekt som ERS-1 kan inte avstå från att delta i den fortsatta utvecklingen utan mycket goda skäl! I tidningsuppgifter har en möjlig amerikansk anknytning av rymdstationen till SDI framskyntat som anledning till att Sverige inte skulle vilja delta i Columbus. Men begreppet Columbus omfattar flera delar. Om detta varit ett skäl kan det endast vara ett skäl för andra delar av Columbus än den polära plattformen. Förhandlingarna mellan ESA och USA har dessutom inte avslutats och enligt stadgarna gäller att ESA inte kan acceptera någon militär aspekt på tekniken.”

Jag vet inte om det är denna typ av omständigheter som avses, men jag har anledning att anta det. Därför är det klart att detta projekt, om det inte skulle bli någon uppgörelse mellan ESA och USA, kan omvandlas till ett rent europeiskt projekt. Det finns alltså ingen som helst anledning att räkna med att projektet kommer att få en sådan utformning att ett svenskt deltagande är

olämpligt från utrikespolitisk synpunkt. Jag menar således att det inte finns fog för den oro som framskyntar i utskottsbetänkandet men som Wivi-Anne Radesjö av någon anledning inte rent ut vill bekräfta.

Sveriges möjligheter att följa med i den internationella utvecklingen på rymdområdet skulle alltså försämrats om det svenska engagemanget i det europeiska rymdsamarbetet trappades ned. Jag antar att Wivi-Anne Radesjö i den information som jag i mitt förra inlägg erinrade om kraftigt har understrukit att effekterna skulle bli negativa för viktiga delar av svensk industri.

Vi måste alltså i vårt land vara öppna för fortsatta förhandlingar och snabbt komma fram till en överenskommelse med ESA. Redan under innevarande år kommer grundläggande beslut att fattas och kontrakt att läggas ut.

Om svensk industri och svenska myndigheter och forskare i framtiden skall kunna delta i den europeiska utvecklingen, är det uppenbart att vårt land måste vara med från början.

Anf. 9 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Wivi-Anne Radesjö envisas med att vi inte nu skall diskutera exportkreditstöd för miljöteknik. Hon menar att det skall vi göra i annat sammanhang. Jag vill stillsamt påpeka för Wivi-Anne Radesjö att det är just näringsutskottet som har hand om exportfrågor. Det är vi i näringsutskottet som också behandlar anslaget till exportrådet och principerna för exportstöd. Det är anledningen till att den här frågan har hamnat i vårt utskott, där centern ställt sig bakom förslaget att man skall ge stöd till export av miljöteknik. John Andersson har i sitt inlägg motiverat förslaget genom att påpeka hur situationen ser ut i länderna runt Östersjön, och jag kan bara instämma i det som han sade. Jag vidhåller vårt yrkande om bifall till den reservation som rör exportkreditstöd. Den reservationen har centern undertecknat.

Avslutningsvis vill jag fråga Wivi-Anne Radesjö var någonstans i beslutet om en ny hemslöjdsorganisation, som riksdagen fattade i början på 1980-talet, hon finner stöd för sin uppfattning att den nya hemslöjdsorganisationen skall finansieras genom att länsanslaget naggas i kanten. Såvitt jag har kunnat se finns det inte något stöd för hennes uppfattning i det tidigare beslutet. Vad socialdemokraterna nu gör är att de smiter förbi ett tidigare beslut och försöker klara finansieringen genom att ta pengar från ett annat anslag. Det tycker jag är litet för billigt.

Anf. 10 WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! Ja, Sten Svensson, socialdemokraterna tycker också att rymdverksamheten är mycket viktig för svenskt näringsliv. Därför är det faktiskt fråga om en ökning på 20 % av anslaget till rymdverksamheten. Det samarbete som Sten Svensson redogjorde för mer utförligt och som anges i utskottsbetänkandet var precis vad jag syftade på. Enligt min mening har vi inte stängt alla dörrar. Vi skall väl framöver också ha möjlighet att fortsätta samarbetet inom ESA.

När det gäller exportfinansiering av miljöteknik, Per-Ola Eriksson, så finns faktiskt redan i dag den möjligheten inom ramprogrammet, så jag

tycker inte att vi har av sagt oss rättigheterna att behandla dessa frågor i näringsutskottet.

Prot. 1987/88:119
11 maj 1988

Anf. 11 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag vill bara korrigera Wivi-Anne Radesjö, när hon säger att anslaget innebär en total ökning. Det är inte fråga om det, utan på sikt innebär anslagsramen att vår andel av ESA:s totala budget kommer att minska från för närvarande ca 2,1 % till ca 1,7 % inom några år. Denna minskade andel av den totala budgeten ter sig anmärkningsvärd mot bakgrund av att Sverige är ett av de få länderna i Europa som har en avancerad flygindustri och utomordentligt goda förutsättningar att nyttiggöra detta samarbete industriellt. Det finns också en annan risk, som Per-Ola Eriksson tidigare påpekade, nämligen att detta kan gå ut över de satsningar som är gjorda i Norrbotten på Estringe.

*Vissa anslag inom
industridepartementets
område*

Anf. 12 WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! Jag skall, Sten Svensson, citera direkt ur utskottsbetänkandet, s. 35: "Det bör slås fast att förslaget innebär avsevärt ökade resurser för det svenska deltagandet i ESA-samarbetet. Den anslagsnivå under budgetåren 1990/91–1992/93 som förutskickas i propositionen motsvarar en realhöjning med nära 20 %. I sammanhanget bör påpekas att anslagsramen för europeiskt rymdsamarbete, till skillnad från ramarna för flertalet andra forsknings- och utvecklingsändamål, anges i fasta priser och att den alltså räknas upp vid kostnadsökningar."

Anf. 13 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Det är fortfarande inte korrekt beskrivet. Jag har talat om andelen av ESA:s totala budget. Det är ett faktum att regeringen i den här situationen har valt att ställa sig utanför Columbusprojektet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (nytt namn på industridepartementet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av andre vice talman Christer Eirefelt och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Punkt 3 (utredningar m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 6 (statens industriverk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Sten Svensson m. fl., *dels* reservation 4 av andre vice talman Christer Eirefelt och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Punkt 7 (åtgärder för att främja industridesign)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av andre vice talman Christer Eirefelt och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Punkt 8

Mom. 1 (finansiering av stödet till hemslöjden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (flyttning av nämnden för hemslöjdsfrågor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 9 (statsstödd exportkreditgivning)

Först biträdades reservation 8 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl. med 142 röster mot 15 för reservation 9 av Jörn Svensson, 154 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls reservation 8 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl. med 157 röster mot 153 för utskottets hemställan. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 11 (anslag till Ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 12 (anslag till Kostnader för viss kreditgivning hos Sveriges Investeringsbank AB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 13

Mom. 1 (anslag till Branschfrämjande åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (ökad förädling inom skogsindustrin)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Punkt 14

Mom. 1 (riktlinjer för utvecklingsfonderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 14 av Sten Svensson m. fl., *dels* reservation 15 av andre vice talman Christer Eirefelt och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (utvecklingsfondernas målgrupp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av andre vice talman Christer Eirefelt och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (Centrala hantverksrådet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (hantverkskonsulenter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (nyetableringsinsatser)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 20 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 19 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 7 (statens stöd till SIFU)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (skattskyldighet för SIFU)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (anslag till Småföretagsutveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 23 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl., *dels* reservation 24 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (anslagsredovisningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 20 (anslag till Kostnader för kronotorp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 25

Mom. 1 (anslag till Styrelsen för teknisk utveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 27 av Erik Hovhammar m. fl., *dels* reservation 28 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (stöd till uppfinnare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 27

Mom. 1 (riktlinjer för det framtida europeiska rymdsamarbetet)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 147 för reservation 30 av andre vice talman Christer Eirefelt m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

3 § Företogs till avgörande bostadsutskottets betänkanden 1987/88:14, 15, 16 och 19 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 118).

Bostadsutskottets betänkande 14

Mom. 1 (grunderna för PBL)

Först biträdades reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl. med 66 röster mot 46 för reservation 2 av Karl-Göran Biörsmark. 200 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 203 röster mot 64 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl. 45 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (permanentbostäder i skärgårdsområdena)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (de handikappade och samhällsplaneringen)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 55 för reservation 4 av Agne Hansson m. fl.

Mom. 5 (dispens m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (handikapporganisationer och utställningsförfarandet)

Utskottets hemställan bifölls med 298 röster mot 15 för reservation 6 av Tore Claeson.

Mom. 8 (storleken på lovfria komplementbyggnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (lovpliktens omfattning för va-anordningar för småhus utanför samlad bebyggelse)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (lovpliktens omfattning för va-anordningar utanför byggnad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (dispens från va-lagens regler om avgiftsskyldighet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Karl-Göran Biörsmark – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (sakägares möjlighet att få ersättning för förrättningskostnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Agne Hansson och Eva Rydén – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (kallelseförfarandet vid fastighetsbildningsförrättningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Karl-Göran Biörsmark – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (fastighetsbeteckningsreformen för Kopparbergs län)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 146 för reservation 14 av Agne Hansson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande 15

Mom. 1 (översyn av hushållningsbestämmelserna i NRL)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Agne Hansson och Eva Rydén – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (exploatering av de obrutna fjällområdena)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (vissa kommunala bedömningar av NRL)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (ansvaret för NRL på central nivå)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 45 för reservation 4 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark.

Mom. 5 (vattenkraftens roll i energibalansen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (de fyra huvudälvarna m. fl.)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 84 för reservation 6 av Agne Hansson m. fl.

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1987/88:119
11 maj 1988

Vissa anslag inom
industridepartementets
område

Mom. 8 (Ammerån, Hårkan, Emån och Voxnan)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 100 för reservation 7 av Agne Hansson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (utflöden i Hotagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Erling Bager m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (Meåforsen, Klippen och Jaurekaska)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 57 för reservation 9 av Erling Bager m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Bostadsutskottets betänkande 16

Mom. 1 (formerna för låneförvaltningen)

Först biträdde reservation 1 av Agne Hansson m. fl. med 105 röster mot 45 för reservation 2 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark. 161 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 166 röster mot 104 för reservation 1 av Agne Hansson m. fl. 42 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (förändring av räntebidragssystemet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (lokalisering av bidragsförvaltningen)

Först biträdde reservation 4 av Rolf Dahlberg m. fl. med 124 röster mot 36 för reservation 5 av Agne Hansson och Eva Rydén. 150 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 150 röster mot 122 för reservation 4 av Rolf Dahlberg m. fl. 39 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4–6

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande 19

Mom. 1 (pk-belåning vid byggande i egen regi)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 147 för reservation 1 av Agne Hansson m. fl.

Mom. 2 (kostnaden för kompletterande värmeanläggningar)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 50 för reservation 2 av Agne Hansson och Eva Rydén. 1 ledamot avstod från att rösta.

Talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

4 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1987/88:33 om anslag till skatteförvaltningen, m. m. (prop. 1987/88:100 bil. 9 och 1987/88:168).

Prot. 1987/88:119
11 maj 1988.

Skatteregler och skatteförvaltning, m. m.

Skatteregler och skatteförvaltning, m. m.

Anf. 14. BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det skatteutskottsbetänkande som kammaren nu skall debattera och sedan besluta om har ett mycket oskyldigt och kanske intetsägande namn. Det heter betänkande "om anslag till skatteförvaltningen, m. m.". Bakom "m. m." ryms mycket betydelsefulla frågor. Det gäller nämligen de skattskyldigas rättssäkerhet vid beskattning.

Det höga skattetrycket i Sverige – världens högsta – leder med naturnödvändighet till mycket komplicerade regler för skatteuttag och skatteberäkning, för att rättvisa i görligaste mån skall skapas. Detta åstadkoms inte fullt ut, men det ligger utanför ämnet för dagens debatt.

Det höga skattetrycket och de komplicerade reglerna gör också behovet av kontrollåtgärder mycket stort. Kontrollapparaten har mot den bakgrunden byggts ut, och regelsystemet, som ger skattemyndigheterna möjlighet att kontrollera medborgarna, har också byggts ut. Sedan det socialdemokratiska maktövertagandet 1982 har det skett en förskjutning i balansen mellan den enskilde skattebetalaren och staten, till den enskildes nackdel. Det gäller såväl faktiska beslut i riksdagen som den inriktning som ligger bakom en socialistisk politik i sig.

De regler som gäller innebär att människor riskerar att komma i kläm. När de gör det, har de svårt att komma ur situationen och – framför allt – om de drabbas ekonomiskt får de inte tillräcklig ersättning.

En del namn har blivit kända. Det gäller snickaren Elof Hjortberg i Göteborg, som visserligen i kammarrätten fick sin rätt – han blev inte skyldig att betala skatt för personer han anlitat i tron att de själva var skyldiga att betala sin skatt som företagare. Men vid sidan om Hjortberg finns hundratals andra som inte haft samma tur som Hjortberg, fall där man fortfarande tolkar uppbördslagen och andra skatteregler på ett sätt som leder till att dessa personer blir skyldiga att betala andras skatt, trots att de efter bästa förmåga gjort vad de kunnat för att kontrollera om den de anlitat själv skulle betala skatten eller om arbetsgivaren skulle göra det.

Hjortberg klarade sig. En som inte gjorde det var bilhandlaren i Vimmerby Halvar Alvgård, som fick en betalningssäkring. Denna upphävdes sedan han fått rätt i skattedomstolarna, men han kom att lida stor ekonomisk skada. Han har inte fått någon ersättning av staten som tillnärmelsevis uppgår till de stora förluster han i realiteten gjort.

Mot bakgrund av den situation vi befinner oss i – den obalans till den enskildes nackdel som råder – har vi moderater i en motion till årets riksdag, liksom i motioner under tidigare år, framlagt förslag som skulle innebära en förstärkning av rättssäkerheten för den skattskyldige, en förändring av balansen till den enskildes fördel, en balans som nu är till hans nackdel.

I rätt många avseenden har vi också blivit överens med centerpartiet och folkpartiet i skatteutskottet. Det innebär att den icke-socialistiska oppositionen har ett mycket rejält program för att stärka rättssäkerheten i beskattningen, ett program som kan genomföras efter ett majoritetsskifte i riksdagen i höst. Ett sådant majoritetsskifte kan leda till att generalklausulen vid beskattningen slopas, att bevissäkringslagen slopas, att betalningssäkringslagen förändras i en för den enskilde gynnsam riktning, att reglerna för skattetillägg mjukas upp, så att enskilda fall kan hanteras på ett enklare och mer rättvist sätt, att arbetsgivarens ansvar för arbetstagares skatt styrs av regler som är lättare att hantera för den enskilde företagen. Jag skall gå igenom framför allt dessa frågeställningar.

Socialdemokraterna genomförde efter sitt regeringsövertagande 1982 en skärpning av den generalklausul som dittills hade gällt, en generalklausul som vi moderater från många utgångspunkter i och för sig hade ifrågasatt. Den skärpning som genomfördes innebar att generalklausulen nu har en utformning som inte ger tillräcklig rättssäkerhet för den enskilde. Det är inte möjligt att i förväg förutse konsekvenserna av en speciell ekonomisk handling. Det finns en risk för att man kan applicera generalklausulen och få fram helt andra skattekonsekvenser än vid en civilrättslig handläggning. Detta är naturligtvis otillfredsställande. Sannolikheten talar för att det inte går att hitta någon form av generalklausul med bibehållen rättssäkerhet för den enskilde. Mot den bakgrunden föreslår de tre icke-socialistiska partierna att generalklausulen slopas. Mot detta står socialdemokraternas tankegångar i kompletteringspropositionen att ytterligare skärpa generalklausulen, att ytterligare försämra rättssäkerheten för skattebetalarna.

Jag har en känsla av att socialdemokraterna en gång i tiden med sin politik syftade till att kämpa för de enskilda människorna och att skapa en bättre situation för dessa. Men uppenbarligen har man som statsbärande och maktinnehavande parti en helt annan inriktning och sysslar nu i första hand med att skapa regler, dels genom beskattningen i sig som är besvärlig för de enskilda, dels genom kontrollregler, generalklausuler och annat, som inte tar hänsyn till enskilda människors situation utan i första hand ser till statens, det kollektivs intressen. Det ligger också i en socialistisk politik, men det är naturligtvis beklagligt och besvärande för de enskilda människorna.

Den borgerliga oppositionen anser också att bevissäkringslagen skall slopas. De regler som i dag kan användas utanför bevissäkringslagen är tillräckliga för att få fram det material som kan behövas i samband med kontroll av enskilda skattebetalare. Man kan använda vitesförelägganden för att få fram material. Man kan också begära husrannsakan och då få en prövning på samma sätt som när det gäller andra misstankar om brott. Det finns alltså redan utan bevissäkringslagen tillräckliga instrument för att klara den kontroll som man kan vara intresserad av att göra. Mot den bakgrunden är bevissäkringslagen obehövlig.

Vi vill inte avskaffa betalningssäkringslagen. Men vi anser att den i flera avseenden måste stramas upp, så att rättssäkerheten stärks. För det första skall man bara få använda lagen om betalningssäkring när det kan göras sannolikt att en viss skattefordran föreligger och då även ta hänsyn till beloppet. Man skall klara ut hur mycket man kan räkna med att staten har att

fordra. För det andra skall man få använda betalningssäkringslagen enbart i de fall där det föreligger en s. k. sabotagerisk, dvs. när man gör den bedömningen att den skyldige kan tänkas försöka flytta sina pengar någon annanstans, kanske utanför landet. Däremot skall betalningssäkringslagen inte få användas när det gäller allmän betalningsoförmåga, t. ex. i fråga om ett mindre företag som redan från början har ekonomiska problem. Vi vill också ha en periodvis återkommande omprövning av beslut om betalningssäkring, så att man inte riskerar att den skattskyldige utan omprövning under lång tid har ett belopp säkrat och därmed inte kan disponera över det, exempelvis i den egna rörelsen.

Slutligen – och kanske allra viktigast: I de fall det visar sig, som när det gällde bilhandlaren i Vimmerby, att betalningssäkringslagen här använts på ett felaktigt sätt, skall den enskilde få full ersättning för de förluster han eller hon lidit.

Reglerna om skattetillägg hade när de infördes ett i och för sig ganska bra syfte. Tanken var att man skulle hitta ett administrativt sanktionssystem när människor lämnade fel uppgifter i samband med deklarationen. Man skulle slippa gå vägen via skattebrottsutredning och annat och i vanlig domstol anhängiggöra dessa mål. Man skulle alltså ha ett administrativt sanktionssystem. Detta blev emellertid stelbent och kunde leda till mycket besvärliga konsekvenser med tanke på de stora belopp som påfördes i skattetillägg.

En viss uppmjukning av reglerna har skett. Men fortfarande saknas det allra viktigaste, nämligen möjligheten att i de enskilda fallen ta hänsyn till speciella omständigheter. Det finns nu en viss möjlighet att göra det med hänvisning till ålder, oerfarenhet och sjukdom. Men även när dessa rekvisit inte föreligger bör det finnas möjligheter att fundera över om omständigheterna inte borde föranleda att skattetillägg inte utgår.

Elof Hjortberg råkade illa ut därför att han anlätade ett par personer som han ansåg vara företagare. Det var bara det att skattemyndigheterna inte ansåg att de var företagare. Vi är överens om att man naturligtvis skall göra en viss prövning av om man anlätat anställd arbetskraft eller en företagare, eftersom man har ett ansvar för inbetalning av skatten när det gäller anställd personal. Så är uppbördssystemet i Sverige i dag uppbyggt. Frågan är då vilka krav man skall kunna ställa på en enskild mindre företagare i det avseendet. Kraven är, åtminstone som de inledningsvis tolkades i Hjortbergfallet och i andra fall helt igenom, så hårda att det är svårt för den enskilde företagaren att hantera dem. De krav man ställer är i realiteten att företagaren skall kontrollera om den han anlitar betalar B-skatt eller inte. I det fall som gällde Hjortberg hade han tagit kontakt med skattemyndigheterna. Han hade kontrollerat att den firma han anlätade var registrerad som företag, han kontrollerade att den var registrerad för mervärdesskatt. De anbud han fick låg på en rimlig nivå, och han gjorde en mängd andra kontroller, men han glömde en sak, dvs. att kontrollera om vederbörande hade B-skatt. Det är inte så lätt för en egenföretagare, som egentligen i första hand skall syssla med företagets verksamhet och i betydligt mindre utsträckning kanske med krångliga skatteregler, att hantera sådant här.

Det förslag vi lägger fram från de tre borgerliga partierna är att man skall införa en regel som säger att det räcker med att kontrollera antingen om

vederbörande betalar A- eller B-skatt eller om vederbörande är registrerad för mervärdesskatt. Sedan får myndigheterna kommunicera insemellan och klara ut eventuella tveksamheter. Man skall kunna få ett klart besked antingen hos mervärdesskatteenheten eller hos den enhet som sysslar med uppbörd i övrigt. Det är viktigt.

Låt mig sedan gå över till en punkt som vi moderater tycker är mycket viktig. En hel del andra frågor behandlas i betänkandet, men eftersom detta betänkande naturligtvis läses dels av kammarens ledamöter, dels av andra medborgare som är intresserade, skall jag avstå från att ta upp alla detaljer och i stället bara nämna en sak, som är nog så viktig.

I reservation 7 föreslår vi moderater, tyvärr ännu så länge ensamma, att man skall införa vad vi kallar tolkningsföretråde för enskilda skattebetalare. Tanken bakom detta är att eftersom staten stiftar skattelagarna, svarar för kontroll, taxering och uppbörd och är den som har den stora makten i förhållande till den enskilde skattebetalaren, då skall staten på sin sida också ha kunskaperna och möjligheterna att stifta en entydig skattelag. Man kan komma i en situation där en enskild skattebetalare har svårt att tolka lagen och där också skattemyndigheterna har samma svårighet. Myndigheten som har att fastställa taxeringen kan komma fram till att ärendet är knivigt, och man vet inte riktigt om man skall gå på den skattskyldiges linje eller på taxeringsmyndighetens linje – en sådan situation kan uppkomma t. ex. i en länsrätt eller i en kammarrätt. Då är vår enkla tanke att om de jurister som är sakkunniga på skatteområdet tycker att det är svårt att avgöra ett fall, skall fallet alltid avgöras till den enskildes fördel. Staten får själv stå risken, tycker vi, för att vi har en komplicerad, svårbegriplig och svårtolkad lagstiftning. Detta skulle kraftigt förbättra balansen till den enskildes fördel i skattemål.

Herr talman! Som jag sade tidigare skall jag nöja mig med att ta upp dessa mycket viktiga frågor. Jag yrkar bifall till de reservationer i betänkande 33 där moderater deltar, men jag kommer inte att begära votering i alla dessa fall.

Anf. 15 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Som Bo Lundgren redan sagt har det betänkande vi nu skall behandla rubriken Anslag till skatteförvaltningen m. m., men betänkandet behandlar dessutom rättssäkerheten i skatteprocessen.

Allmänt kan sägas om skattelagstiftningen i dag att många människor känner osäkerhet och ängslan, då de inte vet var gränsen mellan tillåtet och förbjudet går. Lagarna upplevs ofta som kautschukartade och oprecisa. Viss lagstiftning är dessutom så invecklad att t. o. m. jurister har svårt att tolka den. I vissa stycken är den dessutom ologisk och av det skälet svår att förstå och tillämpa.

Till det kommer att vi i Sverige betalar så stor del av vår inkomst i skatt att skattebetalarna ivrigt letar efter vägar att undgå någon del av skatten för att på det sättet få en något större del av kakan för eget bruk.

Rättssäkerheten i ett utvecklat samhälle som vårt måste därför innebära att myndigheterna aktivt medverkar till att enskilda medborgare kan bevaka och skydda sina intressen. För en enskild människa kan rättssäkerheten handla om att bli korrekt bemött i telefon hos en myndighet och att få den

information som man behöver för att förstå och själv ha möjlighet att kontrollera t. ex. en uträkning.

Rättssäkerheten måste innebära att myndigheterna ständigt arbetar med insikten att de är till för allmänheten och inte tvärtom.

Statens ambitioner att beivra brott och att kontrollera efterföljden av lagar kan inte få leda till att personer, mot vilka det inte riktas någon misstanke om oegentligheter, blir föremål för långtgående kontrollåtgärder.

I detta sammanhang finns emellertid skäl att påpeka att ambitiösa och serviceinriktade tjänstemän, som gör sitt bästa när de sköter förvaltningen i enlighet med lagar och förordningar, inte råår för att vi har en krånglig och i många stycken dålig och oprecis lagstiftning. Här har vi politiker ett stort ansvar när det gäller att se till att lagstiftningen utformas på ett sätt som gör den förutsebar och klar i sin utformning.

Vi i folkpartiet har i detta betänkande tillsammans med moderater och centerpartister just ur rättssäkerhetssynpunkt många reservationer, som behandlar en önskan om att stärka individens ställning på statens bekostnad.

Det är många reservationer och jag kan inte gå igenom alla, så jag tänker plocka ut några som jag tycker är intressanta. Det första jag tänker tala om är skatteförvaltningens överklaganderätt.

När det gäller förhandsbesked i taxeringsfrågor har regeringen i proposition 168 föreslagit att det allmänna ombud som är knutet till riksskatteverket skall få förlängd behörighet att överklaga förhandsbesked till regeringsrätten. Detta tycker vi är självklart. Förhandsbeskeden ges av rättsnämnden, som i dag finns inom riksskatteverket. Av proposition 168 framgår att rättsnämndens ställning skall utredas. Eftersom vi i folkpartiet ifrågasätter det riktiga i att både länskatteförvaltningen och riksskatteverkets allmänna ombud kan överklaga rättsnämndens beslut, föreslår vi i reservation 3 att även denna fråga blir föremål för översyn. Vi i folkpartiet anser att det vore rimligt att statens möjligheter att överklaga rättsnämndens beslut begränsades till att gälla riksskatteverkets allmänna ombud.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 3.

Eftersom vi har ett så krångligt skattesystem, är det bra att de skattskyldiga vid komplicerade ekonomiska transaktioner kan få ett förhandsbesked om hur skattereglerna skall slå på just deras tänkta affär eller rättshandling. Av det skälet vore det mycket bra att i rimlig tid få ett förhandsbesked. Väntetiderna ligger i dag på mellan 12 och 18 månader.

I reservation 4 föreslår vi tillsammans med moderaterna att det i lagen om förhandsbesked tas in en särskild regel, som anger att maximitiden för handläggning av ansökningar om förhandsbesked inte får överstiga sex månader. Vi anser dessutom att riksskatteverket bör nedbringa sin ärendebalans så att förhandsbesked normalt kan fås inom en månad.

Jag yrkar bifall till reservation 4.

I reservation 5 behandlas generalklausulen. Under 1970-talet hade vi en intensiv debatt om skattefusk och ekonomisk brottslighet. Man ansåg bl. a. att domstolarna inte använde sig av skattelagstiftningens grunder för att åstadkomma en riktig beskattning.

Detta ledde till att en borgerlig regering 1980 föreslog en lag mot skatteflykt. Den lagen skulle vara tillämpbar endast om skattemyndigheter-

na kunde visa att det ifrågasatta resultatet uppnåtts genom ett förfarande, som framstod som en omväg i förhållande till det närmast till hands liggande, och att detta förfarande lett till en icke oväsentlig skatteförmån. Effekten av den lagstiftningen blev något så när förutsebar.

Socialdemokraterna ändrade lagstiftningen 1983 till att också omfatta andra förfaranden än de egentliga kringgåendefallen. Rekvisiten i den här lagstiftningen blev därigenom mycket allmänna. Förutsebarheten av lagen försvann, och det uppstod en försämrad rättssäkerhet.

Redan 1980, när generalklausulen tillkom, bestämdes att lagstiftningen skulle utvärderas 1985. Justitiekanslerns utvärdering visade 1985 att generalklausulen spelar en obetydlig roll vid de årliga taxeringarna, och därför ville vi 1985 avskaffa klausulen. Men så skedde inte, utan generalklausulen förlängdes till 1988. Den utvärdering som nu gjorts på nytt av JK visar inte på någon nämnvärd förändring, och vi anser alltså alltjämt att klausulen skall avskaffas. Den här gången kommer den förmodligen att av majoriteten i riksdagen förlängas ett år. Skälet till det är, som Bo Lundgren redan varit inne på, att klausulen torde komma att utvidgas ytterligare. Det är mycket olyckligt, för redan i dag råder det rättsosäkerhet i fråga om generalklausulen, och situationen blir knappast bättre efter det att man har utvidgat klausulen.

Härvidlag yrkar jag bifall till reservation 5.

Herr talman! Eftersom lagstiftningen på skatteområdet de senaste åren varit mycket omfattande kan det vara svårt att i lagstiftningsögonblicket fullt ut se vad som blir effekterna, när varje lag kopplas ihop med en serie andra, redan befintliga lagar. För att ge domstolarna möjlighet att i vissa speciella fall justera skatteuttag som av flera olyckliga omständigheter blir orimliga anser vi i folkpartiet att det borde finnas en *omvänd generalklausul* – alltså en klausul till förmån för de skattskyldiga. Som exempel på att en sådan faktiskt behövs kan nämnas Birger Åström, som alla säkert kommer ihåg. För honom skrevs en egen proposition, vilken behandlades här i kammaren, och han erhöll av staten 2 milj. kr. därför att skattereglerna helt enkelt konfiskerat ersättning för mark som han tvingades sälja.

Det här mycket unika förfarandet hade aldrig behövt tillämpas, om det funnits en omvänd generalklausul, för då hade domstolen tidigt kunnat göra en prövning, som visat att det var orimligt att Åström skulle förlora alla de pengar han fått i ersättning för marken. På det sättet hade han sluppit betala stora rättegångskostnader och undgått det lidande som det medförde att processa om och om igen i domstolarna.

Jag yrkar bifall till reservation 6.

I reservation 8 yrkar vi tillsammans med moderaterna och centerpartisterna att bevissäkringslagen skall upphävas. Det finns egentligen tre områden där bevissäkringslagen kan användas. Det är fall där man misstänker skatteundandragande, underlåtenhet att föra räkenskaper eller underlåtenhet att lämna ut räkenskapsmaterial. I de två första fallen är det misstanke om brott, och då kan man använda husrannsaksanstaltet. I det tredje fallet är det fråga om tredska när det gäller att nå någon som inte vill lämna ut material, och där tycker vi att det räcker väl med institutet vite. Vi anser alltså att bevissäkringslagen inte behövs.

Riksdagen fattade hösten 1986 ett principbeslut om ett nytt taxeringsförfarande. I samband med detta nya taxeringsförfarande var det många frågor vilkas utformning vi i folkpartiet inte var nöjda med. Många av dem har vi nu i motioner sökt peka på. En av dessa frågor gäller den allmänna processföringen. Vi menar att den som skall föra skattemyndighetens talan i taxeringsprocessen bör ha en fristående ställning. Det är viktigt att den som för en taxeringsprocess kan göra en objektiv bedömning utan att känna press från skatteförvaltningen.

Här yrkar jag bifall till reservation 14.

Herr talman! I december 1987 beslutade riksdagen om nya regler för taxeringsrevision. De nya reglerna innebär att skattemyndigheterna får tillgång till företagens egna datasystem och tekniska utrustning. Dessutom får myndigheterna rätt att i samband med taxeringsrevision inhämta uppgifter om ej namngivna personer. Naturligtvis anser vi i folkpartiet att skattemyndigheterna måste få göra revision i databaserad bokföring. Men när beslutet om taxeringsrevisionen fattades i december 1987 var, menar vi, alla frågor ännu inte lösta. Som exempel kan nämnas att då lagrådet i november 1987 yttrade sig över förslaget, så pekade lagrådet på att förslaget inte innehöll något skydd för uppgifter av ekonomisk natur.

Datainspektionen i sin tur pekade på att integritetsfrågorna inte var lösta. Vid en hearing som skatteutskottet hade före riksdagsbehandlingen av frågorna förra året sade datainspektionens chef att den nya lagen kommer att leda till en oroväckande – han använde t. o. m. ordet dramatisk – utvidgning av skattekontrollen. Och den här utvecklingen leder till att inte ens advokatbyråernas klientregister eller privatpraktiserande läkares journalregister kan hållas utanför kontrollen.

Eftersom vi anser att frågan inte är tillräckligt väl genomarbetad tycker vi att den lagstiftning som fanns tidigare borde få fortsätta att gälla i avvaktan på att regeringen efter ny utredning återkommer med ett nytt förslag om taxeringsrevision.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20 och 21.

Anf. 16 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 33 om anslag till skatteförvaltningen har förutom propositionen också behandlats ett stort antal motioner.

Innan jag går in på de reservationer som har fogats till betänkandet vill jag bara säga några ord rent allmänt om skattemyndigheten och skattemyndighetens roll som ju främst är att se till att alla – enskilda och företagare – behandlas likartat och rättvist. De anställda inom skattemyndigheterna är samhällets företrädare som skall försöka uppnå ett sådant här förhållande. Jag vill säga detta därför att ibland när man lyssnar till inlägg i debatten får man närmast intrycket att skatteverket och dess personal skulle vara den enskilda människans motståndare i alla skiften.

En god kontakt och ett gott förhållande mellan myndigheten och den enskilda människan skulle vara oerhört värdefull och eftersträvarnsvärd och utan tvekan lösa en hel del problem. Jag har också väckt motioner till

riksdagen – de behandlas inte i detta sammanhang, men de har varit uppe till debatt många gånger – om att man skulle föra ut skattemyndigheten närmare den enskilde genom ett utbyggande av den s. k. lokala skattemyndigheten, så att den enskilde där kunde möta samhället på betydligt närmare håll än nu och få diskutera frågor över hela området. Det är givet att det är vår sak i riksdagen, i den lagstiftande församlingen, att försöka göra lagarna så enkla och tydliga som möjligt.

Jag vill ha sagt detta därför att vi behöver ge ett stöd också till den personal som har samhällets uppdrag att företräda oss när det gäller denna ytterst svåra uppgift. Denna personal är värd ett erkännande för sin insats, även om det i vissa fall kan uppstå konflikt. Där har givetvis vi riksdagsledamöter det stora ansvaret att göra lagstiftningen så enkel och tydlig som möjligt.

Som jag nämnde har till utskottsbetänkandet fogats ett antal reservationer, och jag skall beröra några av de reservationer som centern står bakom.

I reservation 5 berörs frågan om generalklausulens vara eller icke vara. Syftet med generalklausulen var främst att den skulle ha en preventiv verkan mot eventuella tvivelaktiga handlingar syftande till skatteflykt. Huruvida den haft denna verkan eller ej är inte helt klarlagt och är inte heller lätt att klarlägga. Men redan då generalklausulen infördes 1980, var den dåvarande majoritetens inställning att lagen inte fick äventyra rättssäkerheten.

Efter maktskiftet 1982 har socialdemokraterna ändrat lagen på ett enligt min uppfattning felaktigt sätt. Centern har därför i år liksom tidigare i motioner krävt ett återgående till den ursprungliga formuleringen av generalklausulen. Nu har vi inte fått stöd för vårt krav från något av de övriga partierna. Inför detta faktum och efter vad justitiekanslern anfört i sin redogörelse till regeringen kan starkt ifrågasättas om de otvivelaktigt mycket betydande kostnaderna för att administrera generalklausulen står i rimlig proportion till de skatteintäkter den kan medföra för statsverket. I reservation 5 yrkar vi därför att lagen upphävs. Även vid tillämpning av bevissäkringslagen är risken stor för att den enskildes rättssäkerhet äventyras.

Det finns andra medel för myndigheter att använda mot tredskande personer, som vägrar att lämna ifrån sig deklara-tions- eller annat material för granskning. Vitesföreläggande är ett medel. Vid misstanke om skattebrott kan husrannsakan tillgripas. Bevissäkringslagen kan användas på ett sätt som inte är tillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt. Det har vi sett exempel på.

I reservation 9 behandlas betalningssäkringslagen. Enligt min uppfattning, som också framkommer i reservationen, bör betalningssäkringslagen bli föremål för vissa ändringar. I reservationen har redovisats en del förändringar som bör göras. Jag yrkar bifall till reservationen.

I reservation 10 om den förenklade självdeklarationen yrkar vi reser- vanter att inkomna inkomstuppgifter skall finnas förtryckta på den blankett som översänds till deklaranten. Denne är ansvarig för att uppgifterna i deklarationen är korrekta, och därmed bör han också kunna kontrollera vilka uppgifter som lämnats.

Beskattningsmyndigheternas roll är att se till att beskattningsregler respekteras och tillämpas så att alla blir likartat och rättvist behandlade. Ett gott och förtroendefullt förhållande mellan taxeringsmyndighet och dekla-

rant bör eftersträvas. Att med den målsättningen förena uppgiften att föra det allmännas talan i skattemål är närmast omöjligt. Vi reserverar oss därför att det allmännas talan skall föras av ett fristående allmänt ombud.

Utformningen av skattetillägg berörs i reservation 17. I den kräver vi att skattetilläggen skall utformas så att systemet uppfattas som rättvist. Förutläggningarna härför är att hänsyn tas till omständigheterna i varje enskilt fall. Frågan har tidigare varit föremål för riksdagens behandling, och då har hänvisats till överväganden i finansdepartementet. Något förslag har inte kommit, och nu begär vi reserverar oss att regeringen lägger fram ett förslag med angiven innebörd.

I reservation 19 berörs arbetsgivares ansvar för arbetstagares skatt och arbetsgivaravgifter. Vissa förändringar, som förbättrar arbetsgivarens ställning och rättstrygghet, har skett. Men ännu återstår en osäkerhet för arbetsgivaren.

I reservationen begärs att regeringen skyndsamt lägger fram förslag, som innebär att arbetsgivaren inte skall kunna åläggas betalningsansvar, därest arbetstagaren är registrerad för betalning av B-skatt eller för redovisning av mervärdesskatt.

I frågan om anstånd med inbetalning av skatt, om den skattskyldige anfört besvär över taxering, anser vi reserverar oss att man bör vara generös och i högre grad ta hänsyn till den enskildes förhållanden och möjligheter att ställa säkerhet för beloppet.

I den sista reservationen berörs de problem som uppstår när en skattskyldig med skatteskulder lämnar landet. Vi har i dag avtal med ett stort antal länder och kan ställa krav på utlämning i fall av ekonomisk brottslighet. Vi reserverar oss vill att regeringen mer än tidigare bör försöka få till stånd internationella avtal om åtgärder mot skatteflykt och ekonomisk brottslighet.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till samtliga de reservationer där centerens ledamöter finns bland undertecknarna. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 17 OLLE WESTBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte upprepa vilka frågor som behandlas i betänkandet. De föregående talarna har redan redovisat det.

Låt mig inledningsvis nämna att det i samband med utskottets beredning av betänkandet hölls ett offentligt sammanträde med inbjudna företrädare för myndigheter, departement, branschorganisationer och fackliga organisationer. Vid sammanträdet framhölls klart och tydligt av både finansministern och riksskatteverkets chef Lennart Nilsson att det pågick ett genomgripande arbete för att åstadkomma både enklare och bättre skatteregler. Det framhölls även att inriktningen var att få till stånd en skatteförvaltning och ett skatteförfarande som bättre kunde tillgodose kravet på rättvisa och likformiga beskattningsbeslut. Flera reformer och förenklingar har redan genomförts. Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk med att redogöra för dessa, utan vill i stället hänvisa till redogörelsen i betänkandet.

Till betänkandet har fogats 23 reservationer från de borgerliga ledamöterna i utskottet. Det pågår ett omfattande arbete för att åstadkomma ett

enklare och rättvisare skattesystem samt en större rättssäkerhet i detsamma. Dessa frågor tas upp i reservationerna 1 och 2. Flera kommittéer är sysselsatta med att se över skattesystemet. I deras direktiv ingår att försöka få till stånd enklare och rättvisare regler, som också är klara och entydiga. Men det gäller att hålla i minnet att skattelagstiftningen alltid så långt möjligt skall anpassas till en snabb och ofta mycket komplicerad utveckling på olika samhällsområden. Det gör att det inte alltid är möjligt att reglera alla situationer snabbt samt på ett enkelt och entydigt sätt.

I reservation 3 behandlas frågan om skatteförvaltningens överklaganderätt. Reservanterna anför att det allmännas besvärsmätt i samband med rättsnämndens förhandsbesked bör begränsas till det allmänna ombudet vid riksskatteverket. Eftersom denna fråga är föremål för ytterligare övervägande inom riksskatteverket, tillstyrker utskottsmajoriteten förslaget i propositionen. Jag yrkar avslag på reservationen.

I reservation 4 anförs att en regel bör införas som anger att maximitiden för handläggning av ansökningar om förhandsbesked inte får överstiga sex månader. Utskottsmajoritetens uppfattning är att det är angeläget med en förkortning av handläggningstiderna i rättsnämnden. Såväl regeringen som riksskatteverket är uppmärksamade på problemet och avser att vidta åtgärder för att förkorta handläggningstiderna. Därför finns det ingen anledning för riksdagen att nu göra ett uttalande i frågan.

Generalklausulen har varit föremål för behandling ett flertal gånger här i kammaren. Vid samtliga tillfällen har utskottsmajoriteten framhållit nödvändigheten av att behålla skatteflyktsklausulen, inte minst av preventiva skäl. Vi har samma inställning även nu. I den av justitiekanslern framlagda redogörelsen för klausulens tillämpning under tiden 1985–1987 framgår att lagen inte har lett till att rättssäkerheten för de skattskyldiga blivit åsidosatt. Därför finns det enligt majoritetens mening inga påtagliga skäl att upphäva lagen, vilket reservanterna vill.

I reservation 6 föreslår moderater och folkpartister att skattereglerna skall kompletteras med en omvänd generalklausul. Riksdagen har vid ett flertal tidigare tillfällen avslagit motsvarande yrkanden av främst administrativa skäl. Utskottsmajoriteten är även nu av samma uppfattning – att en omvänd generalklausul skulle leda till närmast oöverstigliga svårigheter i den praktiska tillämpningen.

I reservation 7, som moderaterna ensamma står för, vill man ge den skattskyldige tolkningsföreträdare i tvister kring skattelagstiftningen. Låt mig endast hänvisa till den diskussion som förekom vid utfrågningen i utskottet kring denna fråga. Jag vill dessutom framhålla att taxeringsmyndigheterna inte bör ges några särskilda förhållningsregler, som skiljer sig från de regler som i allmänhet gäller vid andra rättstillämpande myndigheter.

Reservation 8, från samtliga borgerliga ledamöter i utskottet, inleds med en skrivning som lyder: "Det är angeläget att rättssäkerhetsintressen noga beaktas i skatteprocessen." Till detta vill jag säga att det finns inga delade meningar i de tankarna från majoritetens sida. Det framkom även i den utfrågning vi hade i samband med utskottsbehandlingen av denna fråga, att samma inställning även råder hos de myndigheter och övriga som har att tillämpa och överse bevissäkringslagen.

I en mening i reservanternas skrivning gör man en helt felaktig tolkning av lagen; om det är medvetet eller om det beror på ett missförstånd, vet jag inte. Man skriver: "Utskottet delar motionärernas uppfattning att skattemyndigheterna inte bör ha möjlighet att med tvång bereda sig tillträde till privata utrymmen."

I gällande regler föreskrivs att finns det anledning att anta att räkenskapsmaterial finns i den skattskyldiges bostad, får eftersökning ske även där. Men jag vill betona att ett sådant beslut måste fattas av domstol. Det är alltså inte skattemyndigheterna som med tvång bereder sig tillträde till privata utrymmen.

Betalningssäkringslagen, som även varit föremål för behandling vid ett flertal tillfällen i riksdagen, är för närvarande föremål för remissbehandling efter utredning av en särskild utredningsman. Utredningsförslaget stämmer i stora delar överens med reservanternas mening. Majoritetens mening finner det lämpligt att avvakta remissbehandlingen och regeringens ställningstagande i frågan innan ändringsbeslut tas av riksdagen.

I reservation 10 framförs krav om att inkomna inkomstuppgifter skall finnas förtryckta på den förenklade deklarationsblanketten. Utskottet har vid ett flertal tillfällen avstyrkt samma yrkande med hänvisning till den senareläggning av deklarationstidpunkten som skulle bli följd av ett sådant förfarande. Jag vill även här hänvisa till vad som framkom från riksskatteverkets företrädare vid den offentliga utfrågningen. Jag yrkar därför avslag på reservationen.

När det gäller reservationerna 11 och 12, som behandlar översyn av skattelagstiftningen och taxeringsnämndernas handläggning, vill jag enbart framföra att det pågår en översyn inom dessa områden i skattelagstiftningen med inriktningen att skapa förbättringar. Samma förhållande gäller i fråga om handläggningstiderna i länsrätt, som påtalas i reservation 13. Även den frågan är föremål för överväganden. Det finns därför inte nu någon anledning för riksdagen att göra några uttalanden i dessa frågor.

I reservation 14 yrkas att det allmännas talan i skattemål framgent skall föras av ett fristående allmänt ombud. Majoriteten vill nu som tidigare betona de starka krav på objektivitet som ställs på skattetjänstemännen. De skall alla ha som mål att nå riktiga och rättsenliga beskattningsbeslut. Några motiv för att ändra på gällande ordning har majoriteten ej funnit, varför jag yrkar avslag på reservationen.

När det gäller frågan om prövning av eftertaxeringsbeslut vill jag kort hänvisa till att dessa spörsmål förutsätts uppmärksammas av skatteförenklingskommittén i dess fortsatta arbete. Vi bör därför invänta kommitténs förslag innan någon ändring företas.

Reservation 16 handlar bl. a. om granskning av ADB-baserat redovisningsmaterial och s. k. generella kontroller. Reservanterna vill återgå till de regler som gällde fram till den 1 januari 1988, dvs. kraftigt begränsa skattemyndigheternas möjlighet att företa taxeringsrevision hos vissa skattskyldiga.

Enligt utskottsmajoritetens mening har det under de drygt fem månader som gått sedan riksdagen fattade beslut om nuvarande regler för taxeringsrevision inte framkommit något som ger anledning till att gå tillbaka till

förutvarande bestämmelser. Jag yrkar därför avslag på reservationen.

I reservation nr 18 yrkas från de moderata ledamöterna att lagen om avdrags- och uppgiftsskyldighet upphävs. Eftersom det pågår överväganden i finansdepartementet kring lagen och vi kan vänta ett förslag senare i år, finner jag det ej nödvändigt att närmare kommentera frågan utan anser att det finns anledning att invänta regeringens förslag innan något beslut fattas. Jag yrkar därför avslag på reservationen.

Samma förhållanden gäller i fråga om arbetsgivares ansvar för arbetstagar-skatt. Som framkom vid den offentliga utfrågningen, redovisade finansministern att regeringen avser att införa en ny typ av skattsedel, som skulle lösa förevarande problem i denna fråga. Det finns därför ingen anledning för riksdagen att nu göra något uttalande, som det yrkas i reservation 19, utan det aviserade regeringsförslaget bör avvaktas innan ställning tas.

I reservation 20 yrkas på förändringar i regeln om ställföreträdarens ansvar för ej inbetald skatt. Utskottsmajoritetens inställning är att några ytterligare eftergiftsmöjligheter ej bör införas, eftersom möjlighet att undgå ansvar redan föreligger med regelns nuvarande lydelse. Jag yrkar därför avslag på reservation 20.

När det gäller frågan om anstånd med inbetalning av skatt vill jag erinra om att i den proposition som låg till grund för principbeslutet om en ändrad taxeringsorganisation uttalade finansministern att reglerna om anstånd bör kunna mildras. Ett förslag i den riktningen kommer enligt vad som erfarits att presenteras av skatteförenklingskommittén inom en snar framtid. I avvaktan på detta förslag anser majoriteten att något uttalande nu från riksdagen är överflödigt.

I reservation 22 yrkas på ändrade regler för kvarskatteavgift. Jag vill här framföra att syftet med kvarskatteavgiften inte enbart är att ersätta staten för den ränteförlust som uppstår vid försenad skatteinbetalning. Avgiften skall också tjäna som påtryckningsmedel för den skattskyldige att betala i rätt tid. Systemet har gällt länge, och det har knappast funnits förutsättningar att ha en ordning som innebär att man beräknar avgiften utifrån den tidpunkt vid vilken skatten betalas i det enskilda fallet.

En lösning vore att förbättra preliminärskatteuppbörden under det löpande uppbördsåret. Därigenom skulle så stora fyllnadsinbetalningar som anges i exemplet i motionen undvikas. En rapport med förslag i den riktningen har nyligen avlämnats av riksskatteverket, varför regeringens ställningstagande i frågan bör avvaktas. Jag yrkar härmed avslag på reservationen.

I fråga om ett internationellt avtal mot skatteflykt har vi från majoritetens sida inte några större invändningar mot skrivningarna i reservation 23. Men mot bakgrund av att en konvention angående handräckning i form av indrivning av skatt är klar för undertecknande och en proposition kan väntas till hösten, anser vi att det inte nu finns någon anledning att göra ett uttalande från riksdagen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 18 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! När jag lyssnade till Olle Westberg blev jag nästan full i skratt, därför att varje gång han tog upp ett nytt ämne, föranledd av någon reservation från något av oppositionspartierna eller alla, sade han att i den frågan pågår ett arbete -- den här frågan är föremål för överväganden i departementet, eller den här frågan är föremål för övervägande i den och den kommittén. På punkt efter punkt var det fråga om pågående arbete, överväganden, funderingar och utredningar.

Hade det här varit det enda område där socialdemokraterna driver den taktiken, är det väl en sak. Men på varje område undviker nu socialdemokraterna att ge besked om vad de faktiskt vill göra, trots att det är val i höst och trots att de drygt fem miljoner svenskar som har rätt att rösta borde bli upplysta om var partierna står.

Nu skall jag ändå ge Olle Westberg en chans att tala om vad socialdemokraterna vill. Vi kan strunta i de tekniska lösningarna, exakt hur man utformar saker och ting.

Jag skall börja med att ställa två frågor. Vill socialdemokraterna slopa bevissäkringslagen? Om svaret är nej, varför vill ni inte göra det? Det finns möjligheter att genom vitesförläggande och genom husrannsakens regler på ett rättssäkert sätt få det material som man behöver. Varför skall skattemyndigheterna ha rätt att besluta om något som en domstol borde besluta om?

Jag vill ställa ytterligare en fråga. Vill socialdemokraterna utfästa sig att ge full ersättning till den som på grund av beslut om betalningssäkring lidit ekonomiska förluster? Det är mycket enkelt att svara ja eller nej på den frågan.

Det förvånade mig litet grand att höra Olle Westberg argumentera, vilket han gjorde i sak när det gällde vårt förslag om tolkningsföreträde. Jag skulle vilja att Olle Westberg utvecklade detta resonemang. Vad är det för fel att staten, som stiftar de lagar som medborgarna har svårt att förstå, också tar på sig ansvaret för eventuella kostnader som beror på att medborgarna inte har förstått lagarna? Det är alltså ett tolkningsföreträde som innebär att om en skattelag är svår att tolka för myndigheterna, dvs. att de inte riktigt vet om de skall bedöma en sak till den skattskyldiges fördel eller tvärtom, då skall myndigheterna alltid ge den enskilda människan tolkningsföreträde. Det är detta som kallas för att hellre fria än fälla när det gäller t. ex. brottmål. Varför vill inte socialdemokraterna ställa sig bakom en sådan regel?

Anf. 19 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag efterlyser också en viljeförklaring från socialdemokraterna på många av de områden där de bara avstyrker motioner med hänvisning till utredningar. Socialdemokraterna måste ju själva föra en dialog om de olika frågor där de hänvisar till utredningar eller där de säger sig ännu inte kunna ta ställning. Det måste ju ändå finnas någon ambition när det gäller att vilket håll de skall gå.

Jag kan som exempel nämna en så enkel fråga som förhandsbesked. I dag får man vänta 12-18 månader för att få besked från den nämnd som har att avgöra dessa frågor. Då vore det väl rimligt om socialdemokraterna åtminstone sade att väntetiderna inte borde vara längre än två eller tre

månader. Inte ens det säger socialdemokraterna, utan de säger bara att frågan är under övervägande.

Den enda fråga där socialdemokraterna har avgett en viljeförklaring är generalklausulen, en viljeförklaring som innebär att den skall utvidgas, vilket kommer att skapa en rättsosäkerhet om vad som egentligen gäller beträffande denna lagstiftning, eftersom den redan i dag är diffus. Det är ju bra att åtminstone veta att det är åt det hållet som socialdemokraterna vill gå i den frågan.

Beträffande den omvända generalklausulen får vi höra att en sådan skulle ge upphov till oöverstigligena tolkningsfrågor. Det är ju intressant att höra. Men det betyder samtidigt att vi i stället skall ha en regering som skall besluta att staten i ett visst läge har konfiskerat över 5 milj. kr. från någon som har fått in 5 milj. kr. vid en försäljning. Regeringen bestämmer att denna person kan få tillbaka 2 milj. kr. Jag vet inte om regeringen kan anses mer lämpad än en domstol att göra överväganden om var gränserna går mellan vad som är rimligt eller inte att ta in i skatt. Jag tror att domstolarna är lika kapabla som regeringen att göra en prövning på detta område.

Vi har redan varit inne på bevissäkringslagen. Vilken är socialdemokraternas ambition på detta område? Är ambitionen att vi skall behålla bevissäkringslagen i den form som den har i dag, trots att man kan påvisa att man i vissa lägen, nämligen när det gäller de viktigaste frågorna, i stället borde använda husrannsakansinstitutet? Och i övrigt borde man begränsa kontrollapparaten med hänsyn till den enskilde individen och i stället använda sig av vitesföreläggande.

Beträffande taxeringsrevision säger Olle Westberg att det inte har dykt upp några frågor som visar att det nu finns skäl till en återgång. Men det är inte så underligt att det ännu inte har dykt upp några frågor, eftersom vi nyligen har fattat beslut om denna lag. Den har knappt trätt i kraft, och man har förmodligen ännu inte hunnit börja tillämpa den. Vad vi i folkpartiet är ute efter är att peka på att den lagstiftning som vi fattade beslut om får så många negativa effekter att vi inte borde sätta den i sjön. Det finns fortfarande möjligheter att backa i denna fråga. Det är därför som vi nu har tagit upp den.

Anf. 20 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Jag blir något förvånad när jag lyssnar till Olle Westberg, eftersom det enligt honom verkar som om allt är bra som det är. Socialdemokraterna är över huvud taget inte beredda att diskutera eller att göra någon som helst viljeyttring för att åstadkomma någon förändring.

När det gäller den förenklade självdeklarationen hänvisade Olle Westberg till att tiden skulle förlängas innan besked kunde ges till deklareranden beträffande resultatet av taxeringen. Det är ett svagt argument. Det viktigaste är väl ändå att vi kan bibehålla något av den enskildes ansvar för de uppgifter som lämnas. Jag har mycket svårt att förstå att man på detta sätt skall använda tidsskäl som ett motiv och mer och mer sudda bort den enskildes ansvars känsla när det gäller de uppgifter som har lämnats.

När det gäller reservation 19 för Olle Westberg det vanliga resonemanget, nämligen att regeringen har för avsikt att lägga fram förslag. Frågan om

arbetsgivares ansvar för arbetstagares skatt har varit uppe till debatt vid flera tillfällen. Jag tycker att socialdemokraterna kunde vara så pass positiva att de verkligen gjorde en insats och försökte reda ut frågan. Arbetsgivares ansvar för arbetstagares skatt har åstadkommit många problem. Bo Lundgren har nämnt några fall. Vi har även åtskilliga gånger tidigare tagit upp sådana exempel i riksdagen. Jag har också motionerat om detta. Regeringen bara dröjer med att komma med förslag i denna betydelsefulla fråga. Utskottsmajoriteten är inte ens beredd att göra den minsta lilla viljeyttring. Detta tycker jag är beklagligt.

Samma sak gäller beträffande reservation 21, som avser frågan om anstånd. Detta är en enkel fråga som utskottet skulle ha möjlighet och kraft att göra ett uttalande om med krav på att förslag med en viss inriktning skall läggas fram. Det är det minsta ett utskott skulle kunna åstadkomma i denna viktiga fråga. Avsikten är ju att skatteutskottet inte bara skall vara ett transportkompani för regeringen utan också kunna uttala sin mening i betydelsefulla frågor. Jag hoppas att utskottsmajoriteten inte glömmer den viktiga roll som utskotten har i riksdagsarbetet, dvs. att inte bara följa kanslihusets anvisningar utan även kunna säga sin mening, ge anvisningar och ställa krav på att förslag skall läggas fram. Det är väl ändå det som är vår viktigaste uppgift i riksdagen.

Anf. 21 OLLE WESTBERG (s):

Herr talman! Jag skall börja mitt anförande där Stig Josefson slutade sitt och påminna om hur det var under de borgerliga regeringsåren. Om utredningar pågick på olika områden – det kanske var fråga om utredningar som utskotten själva i vissa fall hade begärt – var det kutym att man inte skulle ta ställning innan utredningsarbetet var klart, särskilt inte när många frågor inom en snar framtid skulle kunna lösas och man väntade på ett regeringsförslag. Det tror jag att Stig Josefson kan dra sig till minnes.

Bo Lundgren ville att jag här skall ge löften om vad som kommer att ske i framtiden. Jag kan påminna om att det här förmodligen är mitt sista anförande i riksdagen, och jag vill inte gå ut och ge några löften på regeringens vägnar i olika frågor. Jag vill emellertid påminna Bo Lundgren om att generalklausulen infördes under de sex borgerliga regeringsåren, om jag inte minns alldeles fel. Den borgerliga regeringen införde även bevissäkringslagen. Och mig veterligt ändrade man inte bevissäkringslagen under den borgerliga regeringstiden. Jag tror att även betalningssäkringslagen infördes under den borgerliga regeringsperioden. Och inte heller i den gjordes några ändringar. Jag vill minnas att jag har påtalat detta tidigare här i kammaren. Det väcktes sällan några motioner om dessa frågor.

Nu vill Bo Lundgren att jag skall tala om vad vi vill beträffande bevissäkringslagen, om den skall slopas. Det löftet tror jag inte att jag kan ge, för den lagen behöver vi ha kvar. Vi vet att det fortfarande finns deklareranter och skattskyldiga som inte vill ta fram sitt räkenskapsunderlag, som man enligt taxeringslagstiftningen är skyldig att ta fram, och då måste vi ha kvar bevissäkringslagen. Naturligtvis kan det ha inträffat att lagen inte har tillämpats på ett helt korrekt sätt, men antalet felaktiga handläggningar har minskat betydligt under senare år.

Bo Lundgren frågar också om jag vill ge några löften om att man skall få full ersättning när man lider förluster i samband med betalningssäkring. Som jag nämnde tidigare vill jag inte utfärda några sådana löften. Men jag vet att det finns ett förslag om att i varje fall viss ersättning skall utgå. Hur stor ersättningen kommer att bli kan jag inte ge några löften om. Jag vet också att förslaget förbereds i regeringskansliet, och jag tycker att Bo Lundgren bör vänta tills ett regeringsförslag kommer.

Beträffande bevissäkringslagen finns det – jag tror att jag nämnde det tidigare – ett gott råd att ge till dem som oroar sig över att råka ut för den lagen. Det är att de bör tillhandahålla de handlingar som de skall lämna fram enligt gällande taxeringslag. Då behöver de inte råka illa ut.

Anf. 22 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Först vill jag kommentera det Olle Westberg sade om att man också under de borgerliga regeringsåren hänvisade till en del utredningar. Men jag kan inte låta bli att påpeka att det var stor skillnad på situationen då och nu. Då hade socialdemokraterna regerat Sverige i 44 år. När det så kom en borgerlig regering som ville lägga om politiken, kunde den inte göra det utan att se hur snabbt man kunde gå fram i olika frågor. Och när man skall förändra långsiktigt är det hävd och tradition i Sverige att man utreder. Men socialdemokraterna utreder nu även frågor som det finns utredningar om sedan förut. Häromdagen hade jag en annan debatt i kammaren och kunde konstatera att man hade utrett samma fråga 15 gånger och ändå inte kommit till skott.

Det är riktigt att generalklausulen infördes av en borgerlig regering. Men det intressanta är att det beträffande utformningen av den generalklausul som den borgerliga regeringen införde sades att förfarandet som det var fråga om skulle framstå som en omväg i förhållande till det närmast liggande sättet att förfara på och att förfarandet skulle leda till en inte oväsentlig skatteförmån.

Redan när vi beslutade om generalklausulen 1980 beslutade vi samtidigt att den skulle omprövas 1985. Men socialdemokraterna kom sedan in 1983 och ändrade lagstiftningen så att den blev betydligt mer allmän och så att det blev väldigt svårt att förutse på vilket sätt den i verkligheten skulle slå. Vi tyckte att generalklausulen utvidgades för mycket, så redan då föreslog vi att den skulle avskaffas. Det gjordes sedan en utvärdering år 1985, och i samband med den kunde vi från folkpartiets sida konstatera att generalklausulen inte hade använts på det sätt som vi hade trott – effekterna var inte förutsebara. Då bör man avskaffa den, och det var också vad vi föreslog 1985.

En arbetsgivares ansvar för en arbetstagares skatt har vi inte berört nämnvärt ännu. Men i den frågan brådskar det. Samma dag som Elof Hjortberg dömdes och kom ifrån det ansvar som egentligen var ålagt honom, dömde man på ett helt annat sätt för en annan person. I dag dömer man inte som man gjorde då, nämligen att Elof Hjortberg inte behövde vara ansvarig för de här entreprenörerna, utan man dömer på precis motsatt sätt. Det betyder att det är viktigt att det snabbt kommer till stånd en förändring här, så att de som i dag har att anlita entreprenörer vet vad som verkligen skall gälla.

Anf. 23 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Olle Westberg säger att generalklausulen infördes under den tid då de borgerliga partierna hade regeringsmakten, och det är riktigt. Men då vill jag bara fråga om Olle Westberg är beredd att stödja yrkande 1 i centermotionen Sk725, där vi föreslår att de ursprungliga reglerna för generalklausulen skall återinföras. Vi har återkommit med det förslaget år efter år, och hade vi fått stöd från något annat parti hade vi följt upp frågan i en reservation. Men eftersom det inte fanns något intresse från de andra partierna att stödja den ståndpunkten har det blivit avslag. Men ändrar sig socialdemokraterna, tala då om det, så kan vi kanske komma fram till en gemensam ståndpunkt i den frågan.

Olle Westberg tar på nytt upp frågan om vad som hände åren 1976–1982. Då vill jag bara säga: Gå gärna tillbaka till protokollen! Då kommer han att finna en väsentlig skillnad.

Under de 20 år som jag har varit med i bevillningsutskott och skatteutskott tror jag inte att det något år har funnits så få betänkanden med en viljeytring från majoritetspartiet om ett positivt uttalande om en motion eller med ett uttalande om att man förväntar sig ett förslag från regeringen i den riktning som motionen anger. Det tycker jag är allvarligt, eftersom det tar bort något av det mest väsentliga i utskottsarbetet, nämligen att man sätter sakinnehållet i de olika frågorna främst, utan att vara låst till en politisk uppfattning.

Anf. 24 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det är uppenbart att Olle Westberg och socialdemokraterna på det här området, liksom på så många andra områden, tänker gå till val på en jäså-politik: Man säger ingenting och hoppas att väljarna därigenom skall tänka att socialdemokraterna kan sitta kvar. Men jag tror att väljarna är klokare än så och faktiskt vill ha besked i många olika frågor, inte minst om hur deras egen ställning i förhållande till skattemyndigheterna skall vara.

Frågan om vem som införde generalklausulen, betalningssäkringslagen osv. är naturligtvis intressant. Men det allra viktigaste är vilka slutsatser man drar av tillämpningen av olika lagar. Bevissäkringslagen infördes faktiskt av den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten före 1976 års val. Den lagen har vi också kritiserat från moderata utgångspunkter under hela den tid som den har existerat.

Det var en borgerlig majoritet som genomförde betalningssäkringslagen. Men vi har dragit slutsatsen att lagen tillämpas på ett sätt som inte är tillfredsställande, och därför vill vi skärpa tillämpningen på det sätt som jag redovisade inledningsvis. Framför allt vill vi ge fullt skadestånd till den som lider skada. Jag begriper inte riktigt hur man som Olle Westberg kan hänvisa till en utredning som föreslår bara en viss ersättning. Om en medborgare behandlas av myndigheterna på ett sätt så att han lider ekonomiska förluster, kan jag inte förstå hur man på fullt allvar kan säga att han eller hon inte skall ha full ersättning för detta.

Vi ställer upp från oppositionen – förutom vpk, naturligtvis – på en full ersättning. Socialdemokraterna gör det uppenbarligen inte. Dessutom vill socialdemokraterna skärpa generalklausulen. Beträffande tolkningsföretäret, som är viktigt, vill vi se till att balansen skjuts över till den enskildes förmån.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare gå in på detaljer i denna fråga. Olle Westberg och jag har diskuterat länge och vid många tillfällen med varandra. Det är tydligen så att debatten i dag är Olle Westbergs sista debatt här i kammaren. Jag har trots min ringa ålder haft tillfälle att sitta i skatteutskottet i många år, och jag vill passa på att tacka Olle Westberg för trevliga debatter och för ett gott kamratskap under hela denna tid i utskottet.

Anf. 25 OLLE WESTBERG (s):

Herr talman! Först ett tack till Bo Lundgren för dessa vänliga ord. Vad gäller hans oro för väljarnas reaktion i dessa frågor är jag själv inte rädd för att vi skall stöta bort några väljare genom att inte ge besked i dessa frågor. Jag vill påpeka att det här är mycket svåra frågor att ta ställning till. Som jag nämnde tidigare har vi tagit upp frågor om rättssäkerheten och begärt utredningar om kontrollen, om ett enklare skattesystem m. m., och jag tycker liksom tidigare att vi skall invänta förslag i dessa frågor och därefter ta ställning. Vi skall inte fatta några förhastade lagstiftningsbeslut på skatteområdet. Alltför snabba utredningar med åtföljande förhastade lagförslag på skatteområdet leder till att felaktigheter, kryphål m. m. snabbt uppstår.

När det gäller generalklausulen vill jag återigen peka på att vi har haft en utredning på den punkten och att justitiekanslern säger att rättssäkerheten inte har blivit åsidosatt. Jag tror att vi måste ha kvar generalklausulen även fortsättningsvis, inte minst av preventiva skäl. Den gör att man måste tänka sig för innan man utformar sina skattedeclarationer. Är man osäker om hur man skall göra, kan man ju begära förhandsbesked från skattemyndigheterna.

Anf. 26 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag reagerade när Olle Westberg sade att man måste se till att det inte blir några kryphål i lagstiftningen. Jag kan inte låta bli att säga att det för oss i folkpartiet är viktigast att det råder rättssäkerhet, så att ingen individ i något läge blir oriktigt behandlad. Det är snarare bättre att det finns ett kryphål i lagen än att staten till varje pris får in den sista kronan i skatt.

Anf. 27 OLLE WESTBERG (s):

Herr talman! Britta Bjelle vet att det fortfarande förekommer mycket av skatteundandragande, och vi vill täppa till kryphålen i lagstiftningen. Vi anser på vårt håll att de skattskyldiga skall betala den skatt som de enligt gällande lagar och förordningar, stiftade här i riksdagen, skall erlägga, men det är alltför många som kryper undan och inte vill betala sin skatt.

Jag vill påminna om vad jag sade i mitt inledningsanförande, att vi på många områden arbetar med att förstärka rättssäkerheten. Vi arbetar med att förenkla skattesystemet och att få till stånd ett rättvist skattesystem. Vi skall fortsätta att arbeta med detta, men vi kan inte gå hur långt som helst när det gäller att låta dem som inte vill betala sin skatt slippa undan. Vi måste också fortsättningsvis hålla efter dessa skattskyldiga, men ni vill luckra upp reglerna i detta avseende.

Först biträdde det i reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. anförda yttrandet med 71 röster mot 46 för det i reservation 2 av Kjell Johansson och Britta Bjelle anförda yttrandet. 197 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter godkändes utskottets yttrande med 200 röster mot 68 för det i reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. anförda yttrandet. 45 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 11 (skatteförvaltningens överklaganderätt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (handläggningstiden i rättsnämnden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (generalklausulen)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 152 för reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 14 (omvänd generalklausul)

Utskottets hemställan bifölls med 195 röster mot 115 för reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 15 (tolkningsföretråde)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (bevisningslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (betalningssäkringslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (förenklad självdeklaration)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (en översyn av skattelagstiftningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 a och b (tidsgräns för beslut om avvikelser från självdeklaration, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1987/88:119
11 maj 1988

*Skatteregler och skatte-
förvaltning, m. m.*

Mom. 21 (handläggningen i länsrätt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (det allmännas processföring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (eftertaxering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (taxeringsrevision)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (skattetillägg)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (avdrags- och uppgiftsskyldighet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (arbetsgivares ansvar för arbetstagares skatt m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 149 för reservation 19 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 29 (ställföreträdarens ansvar för ej inbetald skatt m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 32 (anstånd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (kvarskatteavgift)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (internationellt avtal mot skatteflykt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Fördrogs

utbildningsutskottets betänkanden

1987/88:24 om anslag till utbildning för vårdyrken, m. m. (prop. 1987/88:100 bil. 10),

1987/88:28 om anslag till forskning och forskarutbildning, m. m. (prop. 1987/88:100 bil. 10 och 11),

1987/88:29 om anslag till forskningsrådsnämnden, m. m. (prop. 1987/88:100 bil. 10) samt

arbetsmarknadsutskottets betänkande

1987/88:21 om anslag på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 (prop. 1987/88:125 bil. 7).

Tredje vice talmannen meddelade att betänkandena skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling utbildningsutskottets betänkanden 24, 28 och 29, vilka betänkanden skulle debatteras gemensamt.

Högre utbildning och forskning, m. m.

Anf. 28 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! De betänkanden som vi nu har att debattera gäller vårdyrkesutbildningen och forskningsfrågorna. Betänkande 24 berör alltså vårdyrkesutbildningen. Där kan vi moderater konstatera när det gäller läkarutbildningen att utskottsmajoriteten tillstyrkt ett krav som vi fört fram i en partimotion, att förutsättningarna att flytta 20 utbildningsplatser till Umeå skall utredas.

Men den fråga som jag kanske framför allt är intresserad av i detta betänkande är tandläkarutbildningen. Det är inget tvivel om att tandläkarutbildningen i landet för närvarande befinner sig i en kris. Utskottet har lagt ned stor möda på att skaffa in sakuppgifter. Vi har hört folk från UHÄ, och vi har hört folk från de olika fakulteterna. Det är inget tvivel om att vi riskerar att få brist på tandläkare i framtiden – prognoserna är visserligen väldigt besvärliga, och man får aldrig helt klara svar. Klart är dock att intagningen till tandläkarlinjerna inte har varit tillfredsställande. Det har kommit in studerande med egentligen alltför dåliga förkunskaper, dvs. alltför låga poäng, för att de skall klara av utbildningen. Det märks också i examinationsfrekvensen, som sjunkit ned till 50 % och i vissa fall där under.

Detta bekymrar utskottet, och utskottet har utförliga skrivningar kring detta. UHÄ har vidtagit åtgärder, och man har också vidtagit åtgärder vid de olika tandläkarhögskolorna. Hela frågan om dimensioneringen och utbildningens längd och innehåll har av regeringen överlämnats till universitetsdirektören Johnny Andersson i Uppsala för en utredning. Han skall se på en eventuell integrering av tandläkarutbildningen med andra typer av tandvårdsutbildning. Han skall vara klar med sitt arbete före utgången av 1988.

Detta riktar uppmärksamheten mot Malmö. Riksdagen har förut beslutat att utbildningen av tandläkare i Malmö skall läggas ned, medan den odontologiska forskningen skall behållas där. Som jag förut nämnde finns

sådant som talar för att vi i framtiden riskerar att få en brist på tandläkare. Vi kan redan nu konstatera att i varje fall de ungdomar som bor i de sydsvenska länen uppenbarligen inte känner någon större dragning till Stockholm, Göteborg och Umeå. Det finns praktiskt taget inte några fler studerande från Sydsverige vid dessa högskolor. Malmö har, sedan man beslutade att utbildningen där skulle läggas ned, vidtagit en rad olika åtgärder för att intensifiera verksamheten och förbättra kvaliteten. Där finns forskning, forskarutbildning, svensk och internationell vidareutbildning, efterutbildning, olika former av uppdragsutbildning och annat. Dessutom har Malmö fått internationellt erkännande. Man har utbildning i Världshälsoorganisationens regi. Tandhygienistutbildning förekommer också. Dessutom kan vi glädjas åt att Malmö, liksom Göteborg, har uppmärksammat internationellt för sin framstående forskning.

Vad som skall hända med Malmö och utbildningarna där har inte utskottet velat ta ställning till utan vill hålla det öppet för utredningsmannen. Utskottet ser det som positivt att man får en reell valfrihet när det gäller anordnandet av utbildningen för framtiden. Jag vill citera ur utskottets betänkande, där det står bl. a. följande:

”Enligt utskottets uppfattning är det av vikt att det föreligger en reell valfrihet för riksdag och regering när beslut skall fattas om den framtida omfattningen och organisationen av den odontologiska utbildningen och forskningen. Därför bör den pågående utredningen om tandläkarutbildningen utgå bl. a. från de personella och materiella förutsättningar som finns i dag på de fyra orterna med odontologisk fakultet.”

Det ligger alltså i öppen dager vad som skall ske framöver. Detta tycker jag är så positiv behandling som man kan ge Malmö i en situation där en utredningsman arbetar. Vi moderater är egentligen helt överens med utskottsmajoriteten när det gäller de flesta punkterna i betänkandet, men det finns några reservationer som vi sett oss nödsakade att leverera. Den ena gäller skärpta krav på förkunskaper för sjuksköterskeutbildningen. Det är inte tillfredsställande som det är för närvarande. Det pågår en försöksverksamhet som vi hade velat att man skulle permanenta, men utskottet har alltså inte velat gå med på det. Vi har också önskat att den ettåriga kompletteringskursen för sådana som inte har gått igenom vårdutbildning skulle permanentas. Inte heller på denna punkt har utskottsmajoriteten velat gå oss till mötes. Vi beklagar detta, men hoppas att det inte skall dröja så länge, innan någonting händer på detta område.

Likasa har vi önskat att det från den 1 juli i år skulle bli en reguljär påbyggnadsutbildning för logopedier. UHÄ har önskat detsamma, men inte heller på denna punkt har man tillmötesgått våra krav.

När det sedan gäller de andra frågorna, om forskningen, som tas upp i två betänkanden vill jag först säga att samordningen på bibliotekssidan kommer att närmare behandlas av Rune Rydén. Också beträffande de här betänkandena finns det rätt mycket enighet, men på några punkter har vi velat markera en säruppfattning. Vi stöder folkpartiet i dess krav på att återbesättande av tjänster som professorer bör kunna handläggas av UHÄ. Det behöver inte gå upp till regeringen. Man har övertygande kunnat visa att det har valts en onödigt administrativ omväg.

Självfallet vill vi också stryka under att doktorsexamen bör utgöra behörighetsvillkor för vissa statliga tjänster. På 70-talet började man upphäva en rad av de behörighetsvillkor som tidigare fanns. Villkoren gällde t. ex. för tjänster vid våra arkiv och bibliotek. Vi menar att det är bättre att ha stränga behörighetsvillkor som man kan ge dispens ifrån än att inte ha några behörighetsvillkor alls. Regeringen bör inventera och se vid vilka tjänster doktorsexamen bör krävas i fortsättningen. Det är en stimulans för dem som ägnar sig åt forskarutbildning. Alla skall veta att den stimulansen behövs.

Vi kunde häromdagen läsa att av dem som påbörjade sin doktorsutbildning 1972 och 1973 hade inte ens hälften disputerat tolv år senare. På den humanistiska sidan hade bara 15 % disputerat, medan siffran för den samhällsvetenskapliga fakulteten var något högre. Sju år är nu genomsnittstiden för avläggande av en doktorsexamen. Formellt är det fyra år, men det håller inte. Vid den medicinska fakulteten är det något bättre. Där hade 62 % klarat av sina doktorsstudier efter 12 år, mycket sammanhängande med att disputationen ingår som ett led i yrkeskarriären. Vid den tekniska fakulteten var siffran 34 %.

Det är kort sagt inte alls bra. Vi har svårt att rekrytera till forskarutbildning, och vi har svårt att till doktorsexamen få fram dem som befinner sig i forskarutbildning. När de sedan blivit doktorer har vi inte längre arbeten att erbjuda dem. Så får det naturligtvis inte vara. Detta är sådant som bör uppmärksammas på allvar.

I övrigt har vi understrukt det angelägna i att regeringen ser över möjligheterna att inrätta ytterligare några professurer. Det gäller det säkerhetspolitiska området liksom också demensforskningen. Som många tror är det inte normalt för den åldrande att bli dement, eller som det kallas "senil" eller "åderförkalkad". Några av våra främsta forskare, docenterna Lars Gustafson och Jarl Risberg, framhåller i en artikel i tidskriften *Forskning och Framsteg* att ett sjukligt psykiskt åldrande kan bero på många olika sjukdomar och skador. Forskningen befinner sig bara i sin början. Det är emellertid dåligt med resurser i Sverige. Pengar måste, som det heter, raggas upp i USA. Det skulle vara en stor mänsklig vinst, om vi kunde nå längre. En professur på området skulle betyda mycket, inte bara för enskilda människor utan också för samhället i dess helhet.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till samtliga reservationer där det förekommer moderater.

Anf. 29 KERSTIN KEEN (fp):

Herr talman! I de betänkanden från utbildningsutskottet, nr 24, 28 och 29, som vi nu skall behandla tas det upp ett antal frågor beträffande grundutbildning och framför allt forskning såväl vid våra högskolor som i forskningsråd och forskningsrådsnämnden. Låt mig börja med att yrka bifall till samtliga reservationer med folkpartinamn, men låt mig också göra några personliga reflexioner efter drygt 18 månader som suppleant i utbildningsutskottet.

Gång på gång återkommer såväl politiker som andra till den stora betydelse som utbildning och forskning har för ett lands och enskilda individers utveckling. För oss riksdagsledamöter är det faktiskt så, att just summorna till utbildningsdepartementet är näst summorna till socialdeparte-

mentet de allra största. Till skillnad från vad som gäller socialdepartementet innebär ju satsningar som avser utbildningsdepartementet – satsningar på verksamhet vid högskolor och betalning av lärarlöner – inte bara transfereeringar av pengar. Ändå är det så svårt för oss att på något sätt få till stånd en principiell utbildningspolitisk debatt. Det handlar om en mängd små detaljer, som vi står och yrkar bifall till, utan att det hela egentligen sätts in i ett större sammanhang.

Det är också svårt för oss att förstå var skiljelinjerna går mellan de olika partierna. Ofta kan skiljelinjerna tyckas vara små. Ändå skulle jag vilja säga att det när det gäller betänkandena 28 och 29, som handlar om forskning, faktiskt finns vissa principiella skillnader. De beslut som vi senare i dag skall fatta beträffande forskning gäller ju hela 4 miljarder kronor till fakulteter och forskningsråd. I och med att vi har övergått till treåriga perioder för forskningsanslag skulle vi kanske över huvud taget inte behöva diskutera forskning under åren mellan forskningspropositionerna. Det var ju för ett år sedan som vi tog ställning till den stora forskningspropositionen. Men jag tror i alla fall att det finns ett antal principiella beslut som det är viktigt att återkomma till. Riksdagen inrättar ju professorer och antar principer för tillsättande av professorer. Framför allt uppmuntrar vi faktiskt på olika sätt unga människor att ägna sig åt forskning genom att uppmuntra dem till att disputerat. Som gammal forskare vill jag livligt understryka hur viktig miljön är för forskare. Arbetsmiljön för en forskare måste vara kreativ. Självfallet är det nu oroväckande att det har blivit svårare att rekrytera forskarstuderande. Än mer oroväckande är det att de som har rekryterats inte fullföljer sina studier.

Birger Hagård berörde de larmrapporter som visar att bara bortåt hälften av de studerande fullföljer sina forskarstudier, och det efter lång tid. Orsakerna härtill kan säkert vara många. Det handlar om försörjning, men det rör sig också om vad som händer när man har disputerat. Den som skall disputerat måste ju veta att det finns goda möjligheter att efter studiecåren få ett arbete som motsvarar utbildningen. Förr var det självklart att alla innehavare av högre tjänster vid de vetenskapliga biblioteken, arkiven och museerna hade disputerat, eftersom det arbete som dessa tjänstemän har ju kräver vetenskaplig erfarenhet. Sedan man upphävt kravet på disputation då det rör sig om dessa högre tjänster, liksom kravet på disputation för lektorer vid gymnasier, har det blivit bra mycket svårare att rekrytera forskarstuderande, inte minst när det gäller humaniora och samhällskunskap. Att forska har nästan blivit som att delta i en studiecirkel år efter år.

Det är ju många unga studenter som i dag frågar sig vad man skall ha en doktorsexamen till. Om inte statliga myndigheter och gymnasier anställer dem som har doktorerat, vem skall då göra det? Det krav som vi borgerliga företrädare framför i reservation 5 är självfallet viktigt för hela miljön vid våra universitet.

En annan viktig fråga är biblioteken vid våra universitet. Även om vi befinner oss i datorernas våld, är böcker och tidskrifter alltjämt alla forskares viktigaste hjälpmedel. En ökning av anslaget med 5 milj. kr. till de vetenskapliga biblioteken, som vi folkpartister har föreslagit, skulle verkligen innebära en rejäl satsning.

Förgäves har vi under våren väntat på en proposition om styrning av högskolan. Från folkpartiets sida har vi i motion efter motion hävdad att riksdagen bör besluta att detaljstyrningen av högskolan skall upphöra. Riksdagen skulle inte bestämma antalet intagningsplatser och inte heller besluta om tillsättandet av precis varenda professur, utan ge högskolorna en större frihet att själva bestämma över sina resurser. Detta skulle ställa större krav på UHÄ att utvärdera hur resurserna faktiskt används. Än väntar vi på denna proposition. Både utskottets ordförande och departementstjänstemän säger nu att propositionen faktiskt existerar i sinnevärlden – den har bara inte kommit riksdagen till handa. Med spänning emotser vi denna proposition. Kan den möjligen innebära att våra krav i reservation 4 tillgodoses?

I dag skälls det ju så mycket på byråkratin inom högskolan. Det är faktiskt inte alltid så lätt att konkretisera denna kritik. Men jag skall faktiskt ge ett ypperligt exempel:

Före år 1984 var UHÄ högsta instans för prövning av återbesättande av professorer. Under de senaste fyra åren har UHÄ bara varit näst högsta instans. Faktum är att regeringen själv i dag prövar alla professorer som skall återbesättas. Skall detta verkligen vara en fråga för regeringen? Nog känns det märkligt att konstatera att det av de 180 professorer som regeringen har prövat under de senaste fyra åren bara är 6 fall där det verkligen har skett en prövning, där regeringen alltså har gjort ett eget ställningstagande. Tänk, vilket onödigt pappersflöde och så många onödiga sammanträden och möten som denna bestämmelse har krävt!

Om regeringen avstod från denna prövning, är jag säker på att regeringen skulle få gott om medel över för att inrätta de två nya omvårdnadsprofessorer som vi i folkpartiet har krävt. Redan förra året pekade vi på det faktum att omvårdnadsforskningen, som är ett nytt forskningsfält, gång på gång måste konkurrera med traditionell medicinsk forskning och då oftast kommer till korta. Detta beror inte minst på att omvårdnadsforskningen både är tvärvetenskaplig och oftast utövas av kvinnor – sannerligen två handikapp i den traditionella forskarvärlden.

Vi är fullt medvetna om att extra professorer inom omvårdnadsforskningen nu börjar finansieras av råd, landsting och kommuner. Men varför skall inte omvårdnadsforskning få egna, ordinarie statligt finansierade professorer?

Våra vårdhögskolor behöver en klar forskningsanknytning. Eleverna vid vårdhögskolorna, som oftast är kvinnor, behöver tidigt under sina studier komma i kontakt med omvårdnadsforskning. De behöver också få förebilder.

Sverige har en lång tradition som forskarnation på det medicinska området. Men de senaste månadernas diskussion om den s. k. vårdkrisen och de många patienternas klagomål – inte på den medicinska behandlingen, utan på omvårdnaden – visar sannerligen på det stora behovet av omvårdnadsforskning.

Att vi från folkpartiet upprepar detta krav från förra året sammanhänger – det skall jag erkänna – med att utbildnings- och jordbruksministrarna inom mindre än ett år efter framläggandet av fjolårets treåriga forskningsprogram faktiskt föreslog ett antal nya professorer i fysisk fostran. Inom minst ett av

dessa områden – idrottshistoria – lär det ju inte finnas någon kompetens inom landet. Därför hade denna professur sannerligen kunnat vänta till 1990. Inom omvårdnadsforskningen finns det däremot kompetens. Den regering som talar så mycket och så välvilligt om jämställdhet i forskning och utbildning borde snarare ha föreslagit professurer i omvårdnad än i fysisk fostran.

På tal om kvinnor, nog hade väl majoriteten kunnat gå med på kravet från folkpartiet, centern och vpk på att bevilja ytterligare 1 milj. kr. till jämställdhetsforskning inom ramen för de ca 4 miljarder kronor i anslag som vi nu skall besluta om? Jag undrar verkligen vad företrädaren för majoriteten har för argument för att inte ens en kvarts promille i extra anslag skulle kunna gå till jämställdhetsforskningen.

Gång på gång har vi i utskottet hört välvilligt tal om vikten av jämställdhet vid våra universitet. Jag vågar påstå att det är få organisationer inom universiteten som med hjälp av så små medel som har varit fallet beträffande Fora för kvinnliga forskningar under de senaste åren har kunnat bidra till att bygga upp ett både vetenskapligt och socialt nätverk mellan kvinnor.

Till sist några ord om betänkande 24, som handlar om vårdrkesutbildningarna. Birger Hagård uppehöll sig länge vid tandläkarutbildningen. Jag vill instämma i mycket av vad han sade. Men låt mig få koncentrera mig på framför allt läkarlinjen i Umeå.

Alla är överens om att åtgärder måste vidtas för att lösa problemet med läkarbristen i Norrland. Vi har konkret föreslagit att, vilket vi tycker är självklart, 20 platser skall flyttas från Karolinska institutet till Umeå. Vi vet ju att många studerande blir kvar i eller nära sin studiemiljö.

Vi visar dessutom på vårt stöd till Umeå genom att yrka på ytterligare 1 milj. kr. till läkarlinjen där. Faktum är att jag tror att även denna miljon delvis skulle kunna anses gå till kvinnor – läkarna har ju i allt högre grad kommit att vara kvinnor.

Anf. 30 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Till de betänkanden från utbildningsutskottet som vi i dag behandlar finns fogade ett ganska stort antal centerreservationer. Jag kommer att kommentera några av dem. Jag vill emellertid inledningsvis yrka bifall till samtliga centerreservationer.

Vi kan alldeles säkert vara överens om att det finns en lång rad grundläggande faktorer som talar för en utökad läkarutbildning. Vi ser framför oss ett allttjämt växande vårdbehov. Vi får allt fler äldre, och köerna till delar av vården ökar. Många talar om en vårdkris. Vidare ser vi stora regionala obalanser när det gäller läkarförsörjningen. Det är, som Kerstin Keen tidigare sade, belagt att benägenheten att stanna kvar och utöva sitt yrke i närheten av utbildningsorten också är mycket tydlig.

Mot denna bakgrund är det egentligen naturligt att i första hand yrka på en utökad dimensionering av läkarutbildningen. Detta är också den uppfattning som vi i centern i själva verket har. I detta fall har vi emellertid valt att ändå pröva möjligheten att kunna bilda en majoritet i riksdagen för att i första hand genom omfördelningar kunna utöka läkarutbildningen i Umeå. Vi hade naturligtvis hoppats på att ett sådant förslag också skulle kunna vinna en

majoritet i riksdagen, men socialdemokrater och moderater har nöjt sig med att utreda frågan. Vi hade som sagt hoppats att i varje fall moderaterna skulle ha kunnat vara litet djärvare än så, men det var de tydligen inte.

Nästa fråga gäller tandläkarutbildningen. Man kan nu konstatera att det för ett par tre år sedan fanns en benägenhet här i riksdagen att lägga ned utbildningar av olika slag: tandläkarutbildning i Malmö, förskolläraryt bildning i Borås och Uppsala, läraryt bildning i Gävle/Sandviken och Kalmar, utbildning av tidigarelärare i Uppsala osv. Efter hand har vi kunnat se följderna, och riksdagen är nu på väg att korrigera en hel del av dessa beslut. Det som rimligen borde stå näst i tur är beslutet att lägga ned tandläkarutbildningen i Malmö, som naturligtvis var mycket olyckligt. Trots att man kan se framför sig en tandläkarbrist vet vi att det ändå är relativt svårt att rekrytera behöriga sökande till utbildningen. Det behövs att vi från politiskt håll gör klart att vi ser tandläkaryrket som ett framtidsyrke, att det är något som det kan löna sig att satsa sina utbildningsår på, att tandläkarutbildningen har en framtid. Vi vet att vi också har – jag tror att det var Birger Hagård som påpekade det – få tandläkarstuderande från södra Sverige; få söker sig till andra utbildningsorter. Det i sin tur talar också för att tandläkarutbildningen i Malmö borde återupprättas. Detta är vårt konkreta förslag, men inte heller det har räckt till för att intressera utskottsmajoriteten, som nöjer sig med att vilja utreda frågan. Med hänvisning till vad jag sade tidigare om andra nedlagda utbildningar hyser vi ett gott hopp om att tiden närmar sig den dag då tandläkarutbildningen i Malmö kan återuppstå.

Den tredje fråga beträffande vårstyrkena som jag skulle vilja kommentera gäller påbyggnadslinjen inom hälso- och sjukvård. Det finns en tendens – det har varit en ganska ofta återkommande åtgärd från regeringens sida – att skära ned utbildningskapaciteten, när det inte finns tillräckligt med sökande till en utbildningsväg inom vårdområdet. Jag tycker att man i första hand bör ställa sig frågan: Har vi behov av den här utbildade personalen? Om svaret är ja – och det är det obetingat när det gäller alla vårstyrken – så bör man i stället behålla utbildningskapaciteten och se vilka möjligheter det finns att öka rekryteringen. Vi kommer i annat sammanhang att diskutera vårstyrkesläraryt bildningen, där regeringens tankegångar varit precis desamma. Vi har för få sökande – alltså skär vi ner utbildningen. Visserligen vet vi att vi har utbildningsbehov inom vården – vi behöver utbilda sjuksköterskor och behöver säkert då vårstyrkeslärare – men, säger man, eftersom det inte finns tillräckligt många sökande är vi beredda att skära ned. Där kommer det dess bättre att finnas en majoritet som går emot regeringen. Vi hade hoppats att man skulle kunna se på den här aktuella typen av påbyggnadsutbildningar på samma sätt. Vi vet att det finns utbildningsbehov. Vi vet att vi har användning för personal med en vidgad kompetens. Då borde vi sträva efter att öka rekryteringen i stället för att skära ned antalet utbildningsplatser.

Låt mig sedan gå över till ett helt annat ärende, nämligen det som handlar om vad vi i dagligt tal brukar kalla för en idrottshögskola. För ungefär ett år sedan förklarade riksdagen – ett enigt utbildningsutskott stod bakom – att frågan om en självständig högskoleenhet för fysisk fostran och idrott skyndsamt borde prövas av regeringen. Nog har det skyndsamt prövats alltid – takten kan man inte klaga på. Däremot är vi mycket tveksamma till

resultatet. Vad man gör är egentligen att man disponerar om en del resurser här i Stockholm. Av den särskilda högskoleenheten blir det då inte särskilt mycket.

För vår del har vi förordat att verksamheten skulle förläggas till högskolan i Falun/Borlänge. Vi har haft många goda skäl för det. Vi bedömer att förutsättningarna för en sådan lokalisering är mycket goda. Det skulle också öka förutsättningen för att verkligen uppnå det som är avsikten med en enhet för idrott och fysisk fostran. Det finns i dag i Sverige – till skillnad från de flesta andra länder – inte någon akademisk utbildning för tränare och instruktörer på elitnivå, men det skulle behövas. Vad man nu åstadkommer är egentligen att man flyttar medel för några tjänster från jordbruksdepartementets till utbildningsdepartementets huvudtitel och att det som man kallar för ett centrum för idrottsforskning inrättas i Stockholm.

Vi tycker dessutom att det hade varit ett lämpligt tillfälle att göra en markering av att resurser för detta ändamål sprids till andra orter än Stockholm. I annat sammanhang, vid en konferens helt nyligen över ämnet "Hela Sverige skall leva" rapporterade industriministern att regeringen försökt locka hundratals stora tjänsteföretag att lämna Stockholm till förmån för skogslänen. Inget företag hade näppat, sade industriministern, trots att företagen lockades till så stora orter som Karlstad, Falun och Luelå, vilka har välutbyggda kommunikationer, högre utbildning och bra kommunal service. Mot denna bakgrund tycker vi att det hade varit lämpligt att, när staten nu själv skall bestämma om en i denna bemärkelse ny verksamhet, lokalisera den till en annan ort i Sverige än Stockholm. Falun/Borlänge har i det här fallet utomordentligt goda förutsättningar.

Låt mig sedan gå över till forskningsbetänkandena. Jag instämmer i det som är sagt tidigare om jämställdhetsforskningen, där också vi i centern står bakom reservationen om ytterligare resurser. Vi tycker dessutom att man borde inrätta en professur i regional ekonomi. I olika sammanhang har vi kunnat peka på att den kanske allra viktigaste regionalpolitiska insats man kan göra är att sprida utbildning och kunskap samt att bygga på en decentraliserad samhällsstruktur. Här, Kerstin Keen, kan man tala om ett ideologiskt samband, en helhetssyn på utbildningen i förhållande till annan samhällsverksamhet. Därför har vi sagt att det är mycket angeläget att få en professur just i regional ekonomi lokaliserad till en mindre högskola i något av skogslänen, där man skulle kunna bedriva en regionalpolitisk forskning med inriktning på en decentraliserad samhällsstruktur.

När det gäller utbildningsutskottets betänkande 29 har vi ansett att det skulle vara angeläget att inrätta ett särskilt miljöforskningsråd. Miljöfrågornas betydelse behöver man numera inte tala mycket om – alla ställer gärna upp på miljöns betydelse, inte minst ett valår. Men miljöfrågornas karaktär av att vara tvärvetenskapliga, att gripa in i praktiskt taget alla samhällsområden, gör att vi tycker att det borde vara motiverat med ett särskilt miljöforskningsråd. Vi har alltså föreslagit att ett sådant inrättas.

Däremot tycker vi inte att det är särskilt angeläget att Sverige längre deltar i det europeiska samarbetet om fusionsforskning. Vi har i det här landet beslutat att avveckla kärnkraften, och därför behöver vi i stället inrikta våra resurser på att utveckla de alternativ som kan ersätta kärnkraften. Pengarna

borde i stället användas till detta. Det är enligt vår mening betänkligt för trovärdigheten i riksdagsbeslutet, om man fortsätter att lägga stora resurser på att delta i ett sådant här forskningsprogram. Vi har alltså yrkat avslag på det.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga centerreservationer.

Anf. 31 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Jag vill först yrka bifall till de vpk-reservationer som är fogade till de olika betänkanden som vi nu diskuterar.

Tandläkarutbildningen tycks vara en av de besvärligaste frågorna i utbildningspolitiken; ena året har vi brist, det andra larmar Tandläkarförbundet om hotande arbetslöshet. Kanske finns det anledning för utbildningspolitikerna i riksdagen att ha litet is i magen och inte låta sig drivas med i olika opinionssvängningar och av krav som drivs i egenintresse. Vpk gick alldeles bestämt emot avvecklingen av tandläkarutbildningen i Malmö härom året. Utvecklingen sedan dess visar att vi hade rätt. Avvecklingen av utbildningen i Malmö har lett till att ytterst få ungdomar från södra Sverige numera söker sig till tandläkarutbildningen. Alla prognoser tyder också på att vi i framtiden kan få en mycket stor brist på tandläkare i Sverige.

En betydande del av de tandläkarstuderande är i dag utländska medborgare – vilket i och för sig inte är något fel – men många av dem som är här som flyktingar kommer naturligtvis så småningom att återvända till sina hemländer när situationen där förbättrats. Vi måste alltså, för att undvika kommande tandläkarbrist, ta krafttag för att öka rekryteringen av svenska ungdomar till tandläkarutbildningen. En åtgärd är naturligtvis att återuppta utbildningen i Malmö.

Ett annat stort problem i dag, vilket i sin tur innebär att det blir svårt att utveckla regionalpolitiken på ett sådant sätt som vore önskvärt, är bristen på läkare i bl. a. Norrland. Detta är ett mycket stort problem. Erfarenheterna visar att en satsning på läkarutbildning i Umeå har positiva effekter för läkarförsörjningen i de norra länen men också för en del av de skogslän som har stor brist på läkare, t. ex. Gävleborgs och Värmlands län. Det är därför som vi vill satsa på en ökad dimensionering av läkarutbildningen i Umeå. Vi anser emellertid också att det vore olyckligt att minska antalet platser vid andra högskolor i landet, t. ex. i Stockholm. Förändringar i vårt land, bl. a. i fråga om åldersstrukturen, gör att vi kommer att behöva fler läkare framöver. Därför vill vi öka den totala dimensioneringen genom att öka antalet platser i Umeå utan att detta skall behöva ske på bekostnad av andra utbildningsorter. John Andersson kommer senare i debatten att utveckla vår syn på läkarförsörjningen.

Herr talman! Dessa betänkanden rör många olika frågor. En av dem är utbildningen av sjukgymnaster. Så här står det i socialstyrelsens folkhälso-rapport:

”Var femte person i befolkningen anser sig ha svår värk i rygg, nacke eller leder. Rörelseorganens sjukdomar har ökat sin andel av sjukförsäkringen och orsakar nu 28 % av alla sjukfrånvarodagar och 41 % av alla nybeviljade förtidspensioner.

Insatser mot fysisk belastning och ensidiga arbetsställningar har därför en

avgörande betydelse i det förebyggande arbetet.”

Det är bekant att vpk vill använda utbildningspolitiken dels för att nå regionalpolitiska effekter, som jag tidigare sade, dels som ett fördelningspolitiskt instrument. Vård och bekämpning av dåliga arbetsmiljöer är fördelningspolitik. Därför anser vi att sjukgymnasterna både i det förebyggande arbetet och vid behandlingen av rörelseorganens sjukdomar är den yrkesgrupp som har den avgörande betydelsen. Det handlar alltså om utbildningspolitik.

Sjukgymnastiska behandlingar är billiga för samhället jämfört med annan vård. Företagshälsovården har en nyckelroll i det förebyggande arbetet mot belastningsskador. Vårt förslag om omedelbart inrättande av en påbyggnadslinje i företagshälsovård för sjukgymnaster avstyrks av kostnadsskäl av utskottet. Det är beklagligt att kortsiktigt ekonomiskt tänkande får styra besluten i dessa viktiga frågor. Visserligen medför vårt förslag en omedelbar kostnadsökning, men på sikt kommer denna satsning att innebära besparingar både i pengar och i mänskligt lidande. Bristen på företagshälsovårdsutbildade sjukgymnaster kommer att påverka möjligheten att bygga ut företagshälsovården både kvalitativt och kvantitativt.

Behovet av påbyggnadsutbildning för sjukgymnaster har påtalats under flera år. Omstruktureringen av sjukvården mot öppna vårdformer kräver givetvis att all vårdpersonal får möjlighet till påbyggnadsutbildning avpassad till förändringarna inom vården. Sjukgymnasterna har ett särskilt behov av påbyggnadsutbildning inom primärvård, psykiatri och habilitering. UHÄ har föreslagit att 100 nya påbyggnadsutbildningsplatser inrättas under budgetåret 1988/89. Det är uppenbarligen angeläget att UHÄ:s förslag kan genomföras snarast. Därför har vi från vpk:s sida föreslagit detta, men tyvärr inte fått utskottsmajoritetens öra för vårt förslag. Det kommer att bli dyrare med de korta perspektiv som majoriteten i utskottet står för.

Fördelningspolitik och utbildningspolitik handlar också om jämställdhetspolitik. Utskottet ger ett mycket korthugget avslag på vår motion om projektmedel för att granska kvinnoforskningens genomslag i undervisningsmaterial och undervisning. Man vill inte lägga näsan i blöt när det gäller hur anslagen till jämställdhetsforskning används. Så kan man åtminstone tolka yrkandet om avslag på vår motion.

I vår motion är vi emellertid inte ute efter att styra det nuvarande anslaget till jämställdhetsforskning, utan vi föreslår särskilda projektmedel för att förbättra den nuvarande kvinnoforskningens genomslag i bl. a. kurslitteratur och undervisning. Den omfattande samhällsdebatten om könsroller, kvinnomisshandel, lönediskriminering osv. har nämligen fått ett mycket begränsat utrymme hittills. Detta gäller både i grundskolan och i gymnasiet samt vid universiteten. Blivande psykologer, jurister, läkare och socionomer får varken undervisning, litteratur eller handledning, som hjälper dem att exempelvis möta problem med kvinnomisshandel och sexuella övergrepp, problem som de kommer att konfronteras med i sina yrken. Ekonomer får sig till livs en könsneutral undervisning, som inte visar de olikheter som finns mellan kvinnor och män när det gäller levnadsförhållanden. I fråga om regionalpolitiken bortser man i undervisningen från att det krävs ett könsperspektiv, eftersom män och kvinnor lever under skilda villkor. Detta

bottnar i, Kristina Svensson, att forskningen inom dessa områden är satt på undantag. För att stärka kvinnoforskningens och jämställdhetsforskningens genomslagskraft föreslår vi att JÄMFO och universitetens fora för kvinnliga forskare får särskilda projektmedel för ideologikritisk forskning ur könsperspektiv. Det är nämligen fortfarande så att antalet kvinnliga forskare och tjänstemän på våra högskolor är mycket begränsat. Våldigt litet av forskningen utgår från ett kvinnoperspektiv. Vpk har länge drivit kravet om ökat stöd till de olika fora för kvinnliga forskare som finns och satsningar på jämställdhetsforskning.

Hur kan det komma sig att Kristina Svensson, aktiv i det socialdemokratiska kvinnoförbundet, ställer sig på gubbarnas sida i utskottet och motsätter sig så blygsamma anslagsökningar som 1 milj. kr. till jämställdhetsforskningen?

Anf. 32 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Ingen i den här kammaren är okunnig om att det är svårt att rekrytera läkare till framför allt skogslänen. Jag tror heller inte att någon är okunnig om att det har varit svårt att rekrytera studerande till de vårdu utbildningar där man utbildar sjuksköterskor. Vi har här i kammaren under våren haft flera vårddebatter, senast i går, som bl. a. belyst den ojämna fördelningen av tillgången till läkare och sjuksköterskor. För att förverkliga en hälso- och sjukvård är det av avgörande betydelse att man kan rekrytera och behålla kompetent personal. Vi vet att situationen är särskilt bekymmersam i skogslänen, och vi har nu fått höra att 20 % av specialisttjänsterna i de fyra Norrlandslänen var vakanta vid årsskiftet. Tillsammans med vakanserna på underläkartjänster handlar det om totalt 500 tomma platser.

Det här kostar pengar. Norrlandslänen satsar varje år omkring 20 milj. kr. på kortsiktiga åtgärder för att rekrytera personal. Det är fråga om läkarstafetter, löneförmåner och utbildningsförmåner, men detta är ju bara tillfälliga lösningar. Situationen är alltså i princip densamma för samtliga skogslän.

Läkarproblematiken är mångfasetterad. Den har tagits upp vid februari-sammanträdet i hälso- och sjukvårdsberedningen, där statsministern är ordförande och där man skall arbeta med frågor inom hälso- och sjukvården som är av stor vikt ur nationell synpunkt.

En åtgärd för att långsiktigt lösa de växande problemen med läkarvakanserna i Norrlandslänen kan vara en utökning av antalet utbildningsplatser i Umeå. Vi vet nämligen att sociala bindningar under studietiden leder till att många studerande vill stanna kvar på studieorten eller i regionen även efter avslutade studier.

Utskottets majoritet anser därför att problemen med läkarrekrytering i Norrland motiverar att man prövar och utreder förutsättningarna för att omfördela nybörjarplatser på läkarlinjen till universitetet i Umeå. Men en utökning i Umeå ställer naturligtvis också krav på ökade resurser för lokaler och utrustning.

Här finns, som vi har hört, två reservationer, varav en gemensam från centern och folkpartiet, som föreslår att man flyttar 20 platser från Karolinska institutet till Umeå men utan att det uppstår merkostnader. Jag vill påminna om att det från universitetet i Umeå har uttalats att en utökning är omöjlig om man inte samtidigt får förstärkningar för investeringar i lokaler

och utrustning. Vpk:s reservation föreslår en utökning av det totala antalet platser på läkarlinjen, med lokalisering till Umeå.

Men majoriteten i utskottet har uttalat att den pågående beredningen om åtgärder i stort när det gäller läkarförsörjningen och läkarfördelningen inte bör föregripas genom en ökning av den totala dimensioneringen.

Intresset för tandläkarutbildning är i dag mycket lågt. Detta är någonting som oroar utskottet. Antalet förstahandssökande var i början av 80-talet omkring 500–600 per termin. Nu har det sjunkit för att under hela året 1987 vara nere i 200. Det totala antalet behöriga sökande har vid två tillfällen de senaste åren t. o. m. understigit antalet nybörjarplatser. Ett minskat antal sökande har också medfört en låg betygspoäng för att komma in, och detta medför i sin tur att studierna för en del tar längre tid än vad som var avsett. Studieavbrotten har ökat och examinationsfrekvensen sjunkit, och dessutom har elevsammansättningen förändrats. Vid den senaste intagningen var antalet studerande med utländska förkunskaper hela 70 %.

Vi anser i utskottet att det är mycket angeläget att en god kvalitet i utbildningen kan upprätthållas.

Vid beredningen av frågan om tandläkarutbildningen har utskottet hört UHÄ och de berörda tandläkarhögskolorna. Vi har då fått veta att mycket intensiva informationsinsatser pågår för att rekrytera elever. Dessutom undersöker UHÄ hur bedömningen av utländska examina skall kunna förbättras så att man kan avgöra om de utländska studenternas förkunskaper är jämförbara med de svenska studenternas. Dessutom har utbildningsenheterna vidtagit vissa andra åtgärder för att upprätthålla kvaliteten inom utbildningen.

Vi anser i utskottet att det är tillfredsställande att man har påbörjat de här åtgärderna. Vi har också hört tidigare i debatten att en särskild utredare är tillsatt för att se över tandvårdsutbildningarna inom högskolan. Denna översyn gäller innehåll, längd, dimensionering och förkunskapskrav. Utredaren skall också pröva vilka möjligheter som finns att integrera de olika utbildningarna. Dessutom skall omfattningen och lokaliseringen av den odontologiska forskningen prövas. Mot bakgrund av att en utredning pågår, som skall arbeta skyndsamt, anser utskottet att planeringsramarna skall vara oförändrade och att antalet nybörjarplatser i Stockholm, Göteborg och Umeå skall följa propositionens förslag.

Flera motioner har tagit upp frågan om utbildning och forskning i Malmö. Det finns en reservation från centern och vpk där man föreslår en överföring av nybörjarplatser från Stockholm och Göteborg, men utskottsmajoriteten anser att det inte finns någon anledning att nu vidta sådana extraordinära åtgärder som föreslås i denna reservation, utan utskottet anser att vi skall ta ställning till den framtida omfattningen av organisationen och den odontologiska utbildningen och forskningen inför budgetåret 1990/91, dvs. när utredningens resultat föreligger.

Svårigheten att rekrytera personal och studerande inom vårdområdet gäller inte bara läkare och tandläkare utan också sjuksköterskor. Det är fortfarande svårt att rekrytera elever till sjuksköterskeutbildningarna, och dessutom minskar rekryteringsbasen parallellt med att ungdomskullarna minskar. Den försöksverksamhet som pågått med att direkt anta studerande

från andra linjer än gymnasiets vårdlinje föreslår vi därför skall utvidgas.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande 24 och avslag på samtliga reservationer.

Betänkandet 28 behandlar anslagen till forskning och forskarutbildning. Inledningsvis vill jag erinra om att vi har treåriga planeringsperioder för forskningsanslagen. Vi behandlade för ett år sedan den stora forskningspolitiska propositionen, och detta betänkande behandlar bara konsekvensförslag med anledning av förra årets forskningsbetänkande och motioner från den allmänna motionstiden.

Jag vill särskilt lyfta fram förslaget att inrätta ett centrum för idrottsforskning i Stockholm från den 1 juni 1988. Centret skall arbeta för samverkan och samordning av idrottsforskningen inom landet och svara för kursverksamhet med huvudsyftet att föra ut aktuella forskningsresultat. Till centret skall knytas professorer i fysiologi, pedagogik och historia.

Som vi har hört reserverar sig centern mot detta förslag och vill lokalisera detta center till Falun.

Men riksdagen har ju den principiella ståndpunkten att fasta forskningsresurser inte skall spridas utanför universiteten och fackhögskolorna. Detta har klärt uttalats i samband med de forskningspolitiska propositionerna.

Dessutom vill alltså centern och vpk införa en utbildning som ger högskoleexamen i idrott. Men eftersom inget dokumenterat behov av en sådan utbildning finns på arbetsmarknaden, yrkar jag avslag på den reservationen.

Sedan vill jag kommentera den reservation från moderaterna och folkpartiet som tar upp rutinerna för återbesättande av tjänst som professor. När en professorstjänst blir ledig skall man pröva om tjänsten bör återbesättas med oförändrat ämnesinnehåll eller om man skall ändra inriktningen. Institutionen, fakulteten och högskolestyrelsen yttrar sig till UHÄ, som sedan lämnar yttrandet till regeringen – och regeringen fattar beslut.

Moderaterna och folkpartiet anser att detta är onödig byråkrati och att UHÄ bör fatta beslutet om återbesättandet av tjänst. Men utskottsmajoriteten anser att det är angeläget att regeringen har möjlighet att ompröva forskningens inriktning vad gäller ämnesinnehållet. Det är riktigt att det endast varit ett mycket litet antal tjänster där inriktningen har ändrats, men möjligheten att ta ställning vad gäller tillsättning kan vara av principiellt stor betydelse om man vill styra över forskningsinnehållet till en ny inriktning. Jag tror inte att man löser problemen med byråkratin inom universitetsvärlden genom att ändra på de här rutinerna. Jag anser alltså att det är motiverat att ha regeln att regeringen skall pröva inriktningen av forskningens innehåll. Det är ingen onödig procedur, Kerstin Keen.

De borgerliga har en gemensam reservation, där de anser att det bör göras en inventering av för vilka högre tjänster doktorsexamen bör vara ett behörighetskrav. Detta krav försvann under 1970-talet vid vissa statliga institutioner. Det här är också en fråga av mycket stor principiell betydelse, och den bör tas upp i nästa forskningspolitiska proposition. Ytterst handlar det här om vår syn på formell kompetens och reell kompetens.

I det här betänkandet har vi socialdemokrater också en reservation, som jag yrkar bifall till. Den handlar om samordning inom biblioteksområdet. Vi

Prot. 1987/88:119
11 maj 1988

*Högre utbildning och
forskning, m. m.*

anser att ansvaret för samordnings- och utvecklingsverksamheterna skall fördelas på UHÄ och Kungl. biblioteket enligt propositionens förslag.

Det finns en moderat reservation som jag också vill nämna. Moderaterna föreslår att de specialdestinerade medlen till skolforskning inom ungdomsskolan och vuxenutbildningen skall föras över till det samhällsvetenskapliga fakultetsanslaget.

Jag anser att en sådan överföring skulle innebära en stor risk för att forskningen inom skolans område försvagas, att skolforskningen kan slukas upp av andra forskningsprojekt.

Herr talman! Jag yrkar alltså beträffande betänkande 28 bifall till reservation 1 och i övrigt till utskottets hemställan, vilket innebär avslag på övriga reservationer.

Det tredje betänkandet handlar om anslaget till FRN, forskningsrådsnämnden. Där finns två reservationer från centern, som upprepas från förra årets behandling. Larz Johansson har redogjort för tankegångarna kring ett miljöforskningsråd. Jag vill passa på att här tala om att i den miljöpolitiska proposition som just nu är förmål för utskottsbehandling faktiskt finns ett förslag som går längre än centerns, nämligen förslaget om inrättande av ett internationellt miljöforskningsinstitut, som förmodligen kommer att få stor betydelse på miljöforskningens område. Det handlar där om avsättning av 25 milj. kr. per år under de fem första åren för utbyggnad av internationell miljöforskning. Vi har anledning att komma tillbaka till denna fråga när miljöpropositionen behandlas i kammaren, men jag tycker att centerns reservation har förlorat sin aktualitet. I den andra reservationen säger centern nej till fortsatt samarbete kring fusionsforskningsprojekt inom EG-området – som har debatterats också tidigare i år. Jag noterar bara att centern i andra sammanhang med intensitet och engagemang pläderat för ökad internationalisering av högskolor och forskning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkande 29 och avslag på de två reservationerna.

Anf. 33 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Krisina Svensson talar mycket väl om de problem som finns bl. a. när det gäller läkarutbildningen, säger att de åtgärder som nu måste vidtas på grund av de regionala obalanserna kostar väldigt mycket pengar, osv. Men ändå är inte majoriteten beredd att pröva åtgärden att förlägga en större del av utbildningen till Umeå – därför att, som Kristina Svensson säger, det kan medföra merkostnader! Vad är det som kostar mest, tror Kristina Svensson, att klara de svårigheter som finns i dag eller de eventuella merkostnader som vårt förslag skulle innebära? Nej, regeringen vill pröva, utreda, vänta och se.

Detsamma gäller den utveckling som vi kan se har inträffat i verkligheten – den kunde vi förutse när beslutet fattades här i riksdagen om neddragning av tandläkarutbildningen. Det var därför vi protesterade mycket högljutt. Precis detsamma händer med ett antal andra utbildningar, som vi nu efter hand får lov att återupprätta. Och så kommer det säkert att bli med tandläkarutbildningen också.

Tror inte Kristina Svensson att vi exempelvis skulle få fler sökande till

tandläkarutbildningen totalt om vi också hade en utbildning i Malmö? – Nej, säger ni, åtgärder skall inte vidtas nu utan sedan.

Det finns svårigheter att rekrytera vårdpersonal, säger Kristina Svensson. Det är just det vi diskuterar! Men botemedlet är inte att minska utbildningskapaciteten utan öka insatserna för att rekrytera till de utbildningsplatser som finns.

Vi har vidare talat för att idrottsforskningen skall förläggas till högskolan i Falun–Borlänge. Vi anser att en högre akademisk utbildning på idrottsområdet är motiverad därför att det finns ett behov av tränare och instruktörer på elitnivå. Det finns inget behov på arbetsmarknaden, säger Kristina Svensson. Men hur vet hon det? Varför finns det behov av denna personal och den här utbildningen t. ex. i våra nordiska grannländer? I Danmark, Norge och Finland finns särskilda idrotthögskolor med sådan här utbildning – och man behöver den personalen.

En av våra främsta idrottsforskare, Bengt Saltin, har tvingats arbeta i Danmark i stället för i Sverige, och fler av våra duktiga idrottsforskare är på väg att lämna landet.

Till sist några ord om fusionsforskning, Kristina Svensson. Vad exakt skall vi här i Sverige använda de kunskaper till som vi får genom detta forskningssamarbete?

Anf. 34 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! I sex år som jag har suttit i utbildningsutskottet har vi från vpk tagit upp frågan om läkarförsörjningen. I sex år har ni från majoriteten – socialdemokrater och moderater i skön förening – lutat er mot HS 90 och Läkarförbundet. Men drar ni inga slutsatser av kontakter med förbund och utredningar, t. ex. i fråga om tandläkarutbildningen? Har det aldrig föresvävat er att samma intressen som var drivande när det gällde tandläkarutbildningen också kan finnas med när det gäller läkarutbildningen och Läkarförbundet?

Jag kan också peka på att HS 90 uttalade klart att man inte klarade av prognostisering avseende läkarförsörjningen inför framtiden. Även om Läkarförbundet förutspådde en överproduktion av läkare och en arbetslöshet för läkare i mitten på 1980-talet upplevde inte vi att de drällde omkring sysslösa på gator och torg med läkarlegitimationen i bakfickan. Så var det inte!

Kristina Svensson berör inte med ett ord jämställdhetsforskningen och forskningen om kvinnoperspektiv i undervisningsmaterial. Hur skall jag tolka det, Kristina Svensson? Anser socialdemokraterna att jämställdhetsforskningen är övergödd och inte behöver ytterligare anslag, uppgående till en kvarts promille, som Kerstin Keen påpekade?

Herr talman! Jag kan inte heller låta bli att kommentera ett uttalande som undslapp Kristina Svensson. Hon sade att riksdagen har fattat beslut om att fasta forskningsresurser inte skall spridas utanför de orter som i dag har sådana. Jag konstaterar att det är en Kristina Svensson som talar i hemlandet, där högskolan i Karlstad finns, och en annan som talar här i riksdagen.

Prot. 1987/88:119
11 maj 1988

Högre utbildning och forskning, m. m.

Anf. 35 KERSTIN KEEN (fp) replik:

Herr talman! Jag noterade att Kristina Svensson på tre punkter tog upp reservationer där folkpartiet är delaktigt. Jag noterade också, i likhet med Björn Samuelson, att hon gick förbi åtskilligt. Låt mig börja med att kommentera det som hon tog upp om våra reservationer.

I fråga om läkarlinjen i Umeå hänvisade Kristina Svensson till att Umeå kräver mer resurser om det skall bli fler platser, medan vi i reservationen har sagt att detta skulle kunna ske utan merkostnader. Att öka antalet platser i Umeå från 102 till 122 inom en existerande linje skulle i varje fall under den första terminen, vårterminen 1989, definitivt vara möjligt utan mer resurser.

Låt mig bara påminna om att riksdagen har beslutat att inrätta en civilingenjörsutbildning i Umeå med samma resurser som fysikerlinjen en gång hade. Dessutom kunde åtskilligt av de 20 miljoner som kommuner och landsting satsar på att rekrytera läkare successivt komma denna utbildning till del.

Sedan tog Kristina Svensson upp återbesättandet av professurer och tyckte att det skedde en reell prövning och inte alls var någon byråkrati. De flesta är ändå överens om att detta system, som är relativt nytt, är en byråkratisk apparat. När statistiken visar att allt pappersarbete under de fyra åren bara har medfört omprövning av sex professurer, kan det rimligen inte vara något annat än onödig byråkrati.

Det glädde mig dock att Kristina Svensson underförstått tyckte att vi hade rätt i att det för statliga tjänster vid museer, arkiv och bibliotek i högre grad skulle krävas doktorsexamen. Hon sade nämligen att detta var av principiell betydelse och att frågan skulle återkomma i nästa forskningspolitiska proposition. Det hade varit bra om det hade skett redan nu, om frågan var av principiell betydelse. Under tiden är det definitivt några som inte börjar studera just på grund av att de inte kan se att det är så mycket mening med att studera.

Tystnaden när det gäller både jämställdhetsforskningen och omvårdnads-professurerna är naturlig, eftersom det måste vara besvärligt för Kristina Svensson att försvara socialdemokraternas ställningstagande. Kanske utbildningsministern kan hjälpa till med försvaret.

Anf. 36 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! I likhet med Kerstin Keen undrade jag om jag vågade glädja mig åt vad Kristina Svensson sade om kravet på doktorsexamen som ett behörighetsvillkor i framtiden för tjänster vid arkiv, bibliotek m. m. Menar Kristina Svensson att de negativa effekterna av att detta krav inte längre ställs har varit så många att det är dags att göra någonting? Men varför i så fall vänta på den forskningspolitiska propositionen? Saken har ju stötts och blötts och utretts, och det har kommit konkreta förslag om för vilka tjänster detta krav bör ställas.

Kristina Svensson tog också upp förslaget från moderata samlingspartiet om att flytta över 5 milj. kr., som nu är specialdestinerade för skolforskning, till de samhällsvetenskapliga fakulteterna. Vi vill självfallet göra det, och vi vill inskränka sektorsforskningen. Det finns mycket större kompetens vid de samhällsvetenskapliga fakulteterna att bedöma hur pengarna skall användas än det gör i de byråkratiska leden. Det är orsaken till förslaget.

Anf. 37 KRISTINA SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Om Kerstin Keen och Birger Hagård hade lyssnat ordentligt, hade de hört att jag sade att frågor som rör forskningen och som är av stor principiell betydelse skall behandlas i forskningspropositionen. Planeringsperioderna är treåriga, och det skall respekteras. Jag sade däremot inte att denna fråga skall behandlas i den kommande forskningspolitiska propositionen.

När det gäller överföringen av platser till Umeå, som Kerstin Keen också tog upp, är det nödvändigt att ta med kvalitetskravet i diskussionen. Det har alltså mycket klart uttalats från Umeå, att om antalet platser där skulle ökas, betyder det naturligtvis att det måste göras en förstärkning med ytterligare medel. Det är därför som utskottsmajoriteten har uttryckt sig mycket klart och tydligt – det tycker jag att jag har gjort även här, Larz Johansson – i fråga om läkarutbildningen. Den kommer naturligtvis att kosta pengar, och den skall kosta pengar, men det krävs ett ordentligt beslutsunderlag för att man skall kunna ta ställning. Det är det utskottsmajoriteten har begärt i det tillkännagivande som görs i detta betänkande.

Det är ganska självklart, Larz Johansson, att utbildningsplatserna skall fyllas med studerande. I flera sammanhang har det visat sig att resurserna är begränsade och att det gäller att hushålla, och om en utbildningslinje inte kan fyllas med sökande måste omfördelningar göras.

Jämställdhetsforskningen är självfallet mycket viktig, och just nu bearbetas en särskild jämställdhetsproposition. Det kan emellertid inte vara riksdagens sak, Björn Samuelson, att uttala sig och prioritera särskilda, enstaka forskningsprojekt. Det är inte beslut som skall fattas här i kammaren.

Anf. 38 KERSTIN KEEN (fp) replik:

Herr talman! Jo, jag hörde att det var principiella ställningstaganden som skulle äga rum vart tredje år. Det var så Kristina Svensson inledde den del av sitt anförande som handlade om forskning. Men hon sade inte ett ord om att idrottsprofessorer och annat viktigt tas upp hastigt, inom mindre än ett år efter det att denna proposition har lagts fram. Därför är det mycket märkligt att ett principiellt ställningstagande i frågan om doktorsexamen, som inte är hastigt påkommen, inte görs redan nu.

Jag tyckte faktiskt att Kristina Svensson sade att frågan var så viktig att ett förslag till lösning skulle kunna framläggas i nästa forskningspolitiska proposition.

Så tillbaka till Umeå! Det är faktiskt på det sättet att vi från folkpartiet vill satsa 1 milj. kr. där. Vi vill inte satsa dessa pengar för dem som skall tas in till de 20 platser som finns, för det tycker vi generellt kan lösas, men vi vill ge ett extra stöd till läkarutbildningen i Umeå på 1 milj. kr.

Återigen undvek Kristina Svensson att gå in på jämställdhetsforskningen och förslaget om 1 milj. kr. även här, dvs. ett extra anslag med 1/4% utöver vad all forskning kostar, just till fora för kvinnliga forskare. Hon undvek också omvårdnadsforskningen. Är det så, till sist, att vi kanske skulle få utbildningsministern att tala om kvinnorna vid universiteten?

Anf. 39 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Det var tydligen något förhastat av mig att känna glädje över det som Kristina Svensson sade om kraven på doktorsbehörighet. Vad hon ville säga var bara att den här saken skulle diskuteras vart tredje år.

Men, snälla Kristina Svensson, frågan om krav på doktorsexamen för olika statliga tjänster är defintivt inte någon forskningspolitisk fråga. Det är en fråga som har med statlig personalpolitik att göra. Det gäller huruvida vi vill ha de bästa krafterna. Och nog måste väl även Kristina Svensson medge att en forskarutbildad person torde vara bättre lämpad att handha vissa befattningar vid våra vetenskapliga bibliotek och arkiv än en icke forskarutbildad person? Forskarutbildningen ger en reell kompetens för vissa tjänster, och det är på denna punkt vi vill ha en ändring till stånd snabbt. Att det sedan också kan verka stimulerande för rekryteringen till forskarutbildningen – den rekrytering som nu är så pass dålig – är en helt annan sak. Det är något av en positiv bieffekt, skulle man kunna säga.

Anf. 40 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Den åsikt som Kristina Svensson givit uttryck för i det här replikskiftet härstammar dess värre från en grundsyn som regeringen också har. Kristina Svensson säger att det är självklart att vi inte kan stå med tomma utbildningsplatser – vi måste göra omfördelningar.

Nej, Kristina Svensson, om vi har brist på läkare, om vi har brist på sjuksköterskor, om vi har brist på undersköterskor och om vi har tomma utbildningsplatser, så är det inte självklart att man skall skära ned på utbildningskapaciteten. Då skall man göra allt man över huvud taget kan för att fylla utbildningsplatserna, Kristina Svensson.

Det här är en oerhört viktig principiell fråga och en viktig ståndpunkt, och det skulle glädja mig mycket om Kristina Svensson tog tillbaka det hon nyss sade om självklarheten i detta avseende.

Vi har sagt, när vi vill omfördela platser till Umeå, att då tar vi med resurserna från Karolinska. Vi skall inte äventyra kvaliteten i läkarutbildningen. Men Kristina Svensson har själv vitsordat att benägenheten att stanna kvar och arbeta där man är utbildad är betydligt större än vad benägenheten att stanna kvar är om man kommer från utbildning på annat håll. Varför är ni då så förtvivlat rädda för att under den tid, då man utreder och funderar, pröva den här möjligheten att öka läkarförsörjningen i Norrland? Jag förstår inte vad det är som är så förskräckligt farligt.

Jag ställde några frågor, Kristina Svensson. Tror ni inom majoriteten att det blir fler sökande totalt till tandläkarutbildningen om man återupprättar den i Malmö eller tror ni det inte? Vi har ju fått ett ganska bra underlag för att göra bedömningar, och där behöver man inte vänta på ytterligare utredningar om utbildningens innehåll osv.

Den andra frågan är: Hur vet Kristina Svensson att det inte finns någon arbetsmarknad i Sverige för idrottsinstruktörer och tränare på elitnivå?

Kristina Svensson har tidigare varit så noga med att säga att vi kan inte ta beslut utan att ha ett underlag. Den tredje frågan blir då: Vad har Kristina Svensson för grund för det påståendet?

Så den fjärde och sista frågan: Vad skall vi här i Sverige i fortsättningen använda de kunskaper till som vi får genom samarbetet kring fusionsforskningen?

Prot. 1987/88:119
11 maj 1988

Högre utbildning och forskning, m. m.

Anf. 41 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall släppa frågan om läkarförsörjningen, för vi kommer nog inte längre därvidlag, när socialdemokrater och moderater i skön förening förhindrar en förbättrad läkarförsörjning i glesbygden. Moderaterna drivs av Läkarförbundet, förstår jag, och socialdemokraternas ställningstagande beror väl på regeringens handlingsförlamning i det här fallet.

Men när det gäller jämställdhetsforskningen säger Kristina Svensson att riksdagen inte kan besluta om särskilda forskningsprojekt med en bestämd inriktning – det skulle vara fel av riksdagen att besluta om sådant. Men trots detta anslår vi ju medel till forskning som exempelvis syftar till utvärdering av skolan. Det här är en strid om ord – ni gömmer er bakom ord i detta avseende.

Om Kristina Svensson och övriga socialdemokrater faktiskt ansåg att jämställdhetsforskningen kring undervisningsmaterialets könsperspektiv hade varit viktig, eftersom barnen fostras utifrån detta bl. a. under nio år i skolan, så hade vi kunnat komma överens om en annan skrivning. Vi kunde ha talat om, att vi vill ha anslag till den här typen av forskning, och vi kunde ha sagt ifrån att den är viktig i jämställdhetsarbetet. Vi inom vpk är mycket resonabla när det handlar om att nå resultat inom utbildningspolitiken; det vet Kristina Svensson.

Anf. 42 KRISTINA SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Först några ord till Birger Hagård när det gäller meritvärdering och behörighetskrav. De kvantitativa meriterna är väl inte de bästa i alla lägen. Ingenting säger att vi inte mycket väl till dessa högre tjänster kan rekrytera personer med doktorsexamen.

När det gäller Larz Johansson vill jag påminna om vad som står i betänkandet beträffande sjuksköterskeutbildningarna. Vi ökar möjligheterna för elever som inte gått gymnasiets vårdlinje att komma in på sjuksköterskelinjerna – detta på grund av omfördelning av platser o. d.

Det är faktiskt så. Larz Johansson, att det finns ingen dokumentation som visar behovet av högskoleexamen i idrott då det gäller arbetsmarknaden för den grupp som avses. Jag understryker att det inte finns någon dokumentation som beskriver detta.

Kerstin Keen tog upp omvårdnadsforskningen. Den har utvecklats mycket under 80-talet. Vid alla våra vårdhögskolor har ansvarig personal aktivt medverkat för att få del i den forskningen. Det finns beskrivningar av hur forskningsanknytningen skall kunna vidareutvecklas. Vi har ett mycket stort intresse för den delen av forskningen, och den är självfallet mycket värdefull i dag.

När det gäller granskningen av undervisningsmaterial, alltså läromedel, ur ett könsrollsperspektiv vill jag säga till Björn Samuelson att sådan granskning redan förekommer inom SIL, statens institut för läromedel. Jag vill

understryka att jämställdhetsforskningen är otroligt viktig, och jag hoppas att vi kan gå vidare och ytterligare förstärka den på sikt.

Tredje vice talmannen anmälde att Kerstin Keen, Larz Johansson och Birger Hagård anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 43 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Jag skall något beröra frågan om samordningen inom biblioteksområdet som behandlas i betänkande 28. Tillsammans med Jan-Erik Wikström, tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Jörn Svensson har jag motionerat om att KB skall svara för den övergripande samordningen av forskningsbiblioteken, däribland ansvarsbiblioteken. Utskottets majoritet stöder förslaget, men socialdemokraterna har reserverat sig mot detta och för propositionens förslag. Det finns därför enligt min mening anledning att något beskriva bakgrunden till de förslag som vi har att ta ställning till i dag.

I 1987 års forskningsproposition föreslog regeringen dels att delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning, DIF, skulle avskaffas och att fortsättningsvis sektorsprincipen skulle tillämpas i fråga om ansvaret för informationsförsörjningen i samhället, dels att ett särskilt samordningsorgan för forskningsbiblioteken skulle inrättas.

Det framgår vidare av forskningspropositionen att regeringen ansåg att samordningsorganet skulle ansvara för framför allt planering och samordning av verksamheten vid de bibliotek som svarar för service till utbildning, forskning och utveckling. Vidare skulle samordningsorganet svara för samordning och samverkan i frågor som är gemensamma för forskningsbiblioteken och folkbiblioteken. Enligt propositionen skulle organet även svara för genomförandet av ett system med ansvarsbibliotek, för vilket ändamål man skulle disponera särskilda medel.

Slutligen anfördes i propositionen att den närmare organisatoriska utformningen av biblioteksorganet borde utredas vidare. Vissa utgångspunkter för detta arbete redovisades. Riksdagen biträdde regeringens förslag.

Regeringen fullföljde våren 1987 de nu redovisade intentionerna genom att – redan innan riksdagen behandlat frågan – tillkalla en särskild organisationskommitté. Av direktiven framgår, utöver vad som redan sagts, att regeringen ansåg att angelägna samverkansområden för forskningsbiblioteken inom statliga samhällssektorer bl. a. skulle omfatta informationsteknologins tillämpning och verksamhetsutveckling inom biblioteksområdet. Kommittén gavs även i uppdrag att utarbeta anslagsframställning för det nya samordningsorganet.

Organisationskommittén avgav under hösten 1987 i enighet sina förslag.

Jag vill med denna redogörelse konstatera att riksdagens beslut om avveckling av DIF bl. a. byggde på förutsättningen att ett särskilt samordningsorgan eller, som föreslås i utskottsbetänkandet, ett samlat samordningsansvar skulle läggas på en myndighet, i detta fall KB, och att detta skulle inrättas fr. o. m. den 1 juli 1988. Jag är också övertygad om att de inom området verksamma har haft samma förväntningar och uppfattningar.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen i januari radikala avvikelser

från de riktlinjer som fastställdes 1987 och som nu de socialdemokratiska utskottsledamöterna reserverar sig mot i reservation 1. I stället för att inrätta ett samordningsorgan eller ett samlat samordningsansvar föreslår man att de nationella samordningsuppgifterna inom biblioteksområdet fördelas på fyra centrala myndigheter, nämligen UHÄ, KB, FRN och STU.

I propositionen berörs inte hur funktionella samband mellan dessa fyra myndigheters resp. ansvar i förhållande till biblioteksområdet skall hanteras. Ett samverkansområde av fundamental betydelse, nämligen teknisk utveckling, kommer med den föreslagna ordningen i realiteten att hanteras av såväl KB som UHÄ och STU. Är detta verkligen en rimlig hantering av ett så viktigt område?

Enligt propositionen skulle ett nytt anslag, D 27 Samordning inom biblioteksväsendet, införas. De medel som där föreslås anvisade skulle fördelas av regeringen till tre myndigheter, nämligen UHÄ, FRN och KB. Prioriteringar och omfördelningar mellan de ändamål som sålunda skulle finansieras ankom därmed på regeringen, rimligen på grundval av förslag från de tre nämnda myndigheterna. Något utrymme för en samlad bedömning av biblioteksområdets behov under medverkan av företrädare för bibliotek och dessas avnämare kommer därmed inte att finnas enligt det socialdemokratiska förslaget, något som jag finner utomordentligt märkligt med tanke på socialdemokraternas iver att på många andra områden i detalj reglera och planera verksamheten.

Regeringens motiv för helomvändningen i frågan om ett samlat samordningsansvar på biblioteksområdet är enligt min uppfattning utomordentligt oklara. Man gör en tolkning av 1987 års beslut som saknar explicit stöd i forskningspropositionen och i utbildningsutskottets betänkande. Inte heller synes den stämma överens med de direktiv som utfärdats av en socialdemokratisk regering till organisationskommittén.

Motiven för regeringens förslag i budgetpropositionen blir därmed fullständigt ohållbara. Jag finner att dessa förslag avspeglar en bristande insikt om förhållandena inom biblioteksområdet och särskilt en brist på förståelse för de tvärsektorieella frågornas relativa betydelse inom detta område, och det är mycket beklagligt.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på reservation 1 i utbildningsutskottets betänkande 28 och bifall till utskottets förslag i denna del.

Anf. 44 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Det är med sorg och förtvivlan man tar del av utskottets syn på läkarutbildningen i Umeå. Man kan här tala om de obotfärdigas förhinder.

Bakgrunden, som jag vill beröra, är att Läkarförbundet och UHÄ i början av 80-talet lade fram var sin prognos om det framtida läkarbehovet. Dessa prognoser blev styrande för riksdagens beslut om att skära ned läkarutbildningen med 180 utbildningsplatser. I den debatten framhölls att vi år 1985 skulle ha arbetslösa läkare. Vi har passerat 1985, och vi har aldrig haft så många vakanta läkartjänster och så stor läkarbrist i landet som år 1985. Framtiden kommer att utvisa vilket felbeslut denna stora nedskärning var.

I dag har vi inrättat ungefär 13 900 specialistläkartjänster i vårt land, men det finns bara ca 12 500 sådana läkare att tillgå. Det innebär att 1 400 stolar stått tomma vid olika mättillfällen. Under utbildning är dessutom 5 000–6 000 läkare, som under utbildningen arbetar som läkare. Till detta skall läggas att läkarna i dag egentligen är den enda grupp som arbetar mer än 40 timmar i veckan. Och kom väl ihåg: Den nya generationen kommer inte att fortsätta att göra det! Läkarna är också den yrkesgrupp som jobbar mest heltid av alla yrkesgrupper.

I vårt land har vi någonting som heter solidarisk läkarförsörjning. Den är till för att hålla tillbaka nya läkartjänster för att få de helt vakanta tjänsterna besatta. Vi har nu tittat på det första verksamhetsåret, och det är tre sjukvårdshuvudmän som inte håller sig till rekommendationen och dessutom någon till, men speciellt dessa tre tål att titta på.

Det är Stockholms läns landsting under Bo Könbergs ledning, det är Malmö kommun under folkparti- och moderatledning och det är Uppsala läns landsting under socialdemokratisk ledning.

Vad kännetecknar då de tre län som inte följer rekommendationen? Jo, det är de mest läkartäta länen. Det är de län som har de flesta tjänsterna besatta – de har i stort sett inga vakanser. Det är de län som har mycket gott om vikarier, som alltså inte har tjänst. Just där det är som bäst följer man inte rekommendationen! Där det är som bäst anser man sig behöva ytterligare läkare, herr Bodström!

Det var i de här områdena som man mellan 1982 och 1985 inrättade massor av nya tjänster. Just i de här områdena inrättades i runt tal dubbelt så många läkartjänster som utbildningen då släppte ut i form av färdiga läkare. Det uppstod då en läkarbrist av stora mått åren framöver. Man totalbemannade storsjukhusen, som det heter. Ändå anser man sig i dessa områden inte kunna följa rekommendationen när det gäller antalet läkare. Och det är inte privatvården som har expanderat, även om man kan tro det av debatten, utan det är den offentliga vården som har expanderat.

I de riktigt läkarglesa länen har man i stort sett inte inrättat några nya tjänster. Där följer man rekommendationen med råge. Man inrättar alltså inte de läkartjänster som man har rätt att inrätta. Har man var femte tjänst helt ledig är det naturligtvis ingen idé att inrätta nya tjänster. Det här, herr Bodström, är mycket allvarligt. Jag vet att utbildningsministern har en nyanserad syn på det här i jämförelse med vad man har inom finansdepartementet, och det hedrar i och för sig utbildningsministern.

Vi har alltså nu en stor press på att få inrätta nya tjänster från de mest läkartäta områdena. Umeå regionsjukhus slår stort larm. Och där har man det ju suveränt bra jämfört med Norrbottens sjukhus, Västerbottens sjukhus osv. Man säger att det blir katastrof om man inte omedelbart får 60 nya tjänster.

Läkarna är vidare inte alls nöjda med sin jourledighet. Det har nyss träffats ett aytal, och majoriteten av läkarna – hela det yngre läkargänget, de som nu stegvis tar befälet – är upprörda över att de inte får mer jourledighet, alltså mindre läkararbetstid.

Utskottet uppehåller sig vid att förslaget kostar 15 milj. kr. på sex år. Den odugligaste kamrer i Sveriges sämsta företag skulle inte vilja göra en sådan

kalkyl. För läkarjourerna betalar sjukvårdshuvudmännen – och det är bara en halvlösning – 120 000 kr. i månaden. Det kostar helt enkelt skjortan att ha det på det här sättet! Och så används sådana kamrersmetoder här! Det tycker jag är jättedåligt, Bodström! Felet är återigen Feldts.

Därför är det ett mycket rimligt krav att omedelbart utöka antalet utbildningsplatser med 20 i Umeå utan krav på nedskärningar på annat håll. Utöka med 20 utbildningsplatser i Umeå! Sedan kan man ju begära en ny översyn om man tror att antalet utbildningsplatser behöver skäras ned med 20 om ett år. Jag är övertygad om att en översyn kommer att visa att det var ett misstag att skära ned antalet utbildningsplatser med 180 – det var en alldeles för stor neddragning.

Man pratar om frihet i läkaralet. Vilket oerhört hån mot större delen av Norrland, mot stora delar av Syd- och Mellansverige! Vad är det för valfrihet att ha tomma stolar? Finns det någon läkare alls är det en som är under utbildning och som vikarierar, oftast en ny varje vecka.

Regeringen är syndare nr 1. Men man måste känna mycket stor besvikelse också över utskottet, som gång på gång diskuterar det här och inte kommer till ett beslut som hjälper de utsatta regionerna. Det är bedrövligt!

Jag sade i går här i kammaren att det nu är 1,5 % av befolkningen som är 85 år och äldre. Dessa 1,5 % upptar en fjärdedel av sjukhussängarna. År 2000, som både utskottet och ministern har anledning att titta på, kommer de att vara dubbelt så många. Vilken oerhörd press på nya läkarinsatser på alla nivåer! Och här sitter man i utskottet som kamrerare och klarar inte av att binda ihop det hela!

Till detta kommer vetenskapens och forskningens utveckling, som gör att massor av läkare kommer att gå dit. Sverige är som bekant framstående på pillerområdet, osv., och där finns stora forskningsbudgetar som gör att det blir ett stort svinn av den här typen av människor.

Jag vill avsluta med att säga: Regeringen och utskottet skulle aldrig ha skilt sig från ärendet på det här sättet om det hade varit någon liten brist på läkare i Stockholm, i Malmö eller i Göteborg. Då skulle folkpartister, moderater och socialdemokrater, ja, folk ur alla partier, mycket snabbt ha krävt omedelbara förändringar, TV skulle ha visat upp hur det var och stora extra sjukvårdsdebatter skulle ha anordnats här i kammaren. Men det blir ingen extra sjukvårdsdebatt när vikarien inte kommer till mottagningen och människor som åkt 20 mil för att komma till läkare! Då blir det ingen extra debatt här i kammaren. Så har man haft det nu 20 år, och utskottet tar sig inte någonting före, och utbildningsministern får inte Feldt med sig – det är vad det handlar om.

Herr talman! Detta är för sorgligt. Man kan inte vara annat än ledsen. Behandlingen av dessa ärenden här i kammaren bäddar för en ständig läkarbrist i stora delar av vårt land under resten av 1990-talet och in på år 2000. De som får lida är inte ledamöterna av denna kammare – här finns alla läkare i världen att gå till, här finns valfrihet; för oss är det bara att vifta med fingret så är det många som står på tå för oss. Sådant är inte förhållandet för dem som vi nu säger nej till.

Anf. 45 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Mitt anförande kommer också att avse betänkande 24, och då frågan om läkarutbildningen i Umeå.

När jag 1979 kom till riksdagen var en av de frågor som jag engagerade mig i just frågan om läkartillgång och en rättvis läkarförsörjning. När jag nu efter nio år kommer att lämna den här församlingen kan jag konstatera att situationen, trots alla debatter vi haft här i kammaren under alla dessa år, inte har blivit bättre. Tvärtom har antalet platser i läkarutbildningen minskat. Vi har tidigare i vår diskuterat åtgärder för en bättre läkarfördelning. Därför skall jag inte här och nu gå in på den frågan.

Det står helt klart att utbildning av och tillgång på läkare är viktiga delar i det stora problemet, nämligen svårigheten för människor i skilda delar av landet att få tillgång till läkare. Att den här frågan är under beredning har jag, Kristina Svensson, hört sedan 1979. Blir aldrig frågan färdigberedd?

Ett faktum som inte kan tillbakavisas är att en utökad läkarutbildning i Umeå är en effektiv åtgärd för att lösa läkarproblemet i Norrland. I betänkandet behandlas inte mindre än nio motioner om en sådan utökning, och de kommer från samtliga partier. Visserligen skiljer sig buden i fråga om hur utbildningen skall gå till, men frånsett det anser jag att utskottet har behandlat motionerna på ett negativt sätt.

Resultatet av det hela blir tydligen en utredning och en prövning. Om jag trots detta allvarliga ämne skall försöka vitsa, så vill jag säga att det blir en prövning i dubbel bemärkelse för alla människor som drabbas av läkarbristen. Det måste erinras om att en utökad utbildning inte ger resultat på kort sikt men väl på lång sikt. Därför är det än mer anmärkningsvärt att utskottsmajoriteten vill förhålla denna frågas lösning.

I utskottsmajoritetens skrivningar finns också formuleringar som kräver en kommentar. Det står bl. a. att de eventuella merkostnaderna för en flyttning av nybörjarplatser till Umeå således bör redovisas, så att de kan vägas mot de sociala och regionalpolitiska vinster som en flyttning av platserna kan förväntas medföra. Trots alla vackra uttalanden, som har gjorts under årens lopp, om att läkarproblemet skall lösas, är situationen densamma eller kanske t. o. m. försämrad. Norrland har en mycket stor chans att kunna behålla de läkare som utbildas i Umeå. Räcker det inte med de problem som finns? Varför skall saker och ting göras krångligare än de behöver vara? Skall det verkligen behöva göras avvägningar om merkostnader kontra sociala och regionalpolitiska vinster? Räcker det inte med det faktum att målen i hälso- och sjukvårdslagen inte har uppnåtts på ett acceptabelt sätt? Räcker det inte med att påvisa de stora bristerna?

I få andra frågor är opinionen lika stark för att skyndsamma åtgärder skall vidtas. Jag kan exempelvis nämna de norrländska landstingens uppvaktningar hos regeringen. Det förefaller som om det bara är riksdagens moderater och socialdemokrater som anser att frågan om en utökad läkarutbildning i Umeå måste utredas.

Jag vill dock icke döma någon på förhand. Vi får se hur de olika partiernas ledamöter röstar om en stund. Men låt mig ändå fråga Barbro Nilsson och även Rinaldo Karlsson – om han hade varit närvarande – hur de skall förklara sitt ställningstagande i utskottet för invånarna i Norrland. Det är ju en massiv

och enhällig opinion i Norrland, företrädd av alla politiska partier, för en utökad läkarutbildning i Umeå.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis säga att det är anmärkningsvärt att utskottet inte har kunnat enas om ett förslag som, om det genomförs, snabbt för frågan framåt. Jag yrkar bifall till reservation 2 i betänkandet.

Anf. 46 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande 24 behandlas bl. a. frågan om tandläkarutbildningens framtid.

Våren 1984 beslöt riksdagen att den grundläggande tandläkarutbildningen vid tandläkarhögskolan i Malmö skulle avvecklas. Det var ett beslut som mötte stark kritik och enligt min mening berättigad sådan.

Utvecklingen sedan 1984 har också visat att kritiken var befogad. Det finns i dag också helt andra förutsättningar för bedömning av tandläkarutbildningens omfattning och organisation än vad som förelåg i samband med riksdagsbeslutet om nedläggning av grundutbildningen. Det har redovisats nya fakta beträffande examinationsfrekvens, förhållandet mellan utländska och svenska studerande, tandläkarbehov och framtida vårdinnehåll. Det är fakta som alla talar för ett återupptagande av grundutbildningen i Malmö.

I den södra regionen finns ett stort studerandeunderlag, som i dag går förlorat för den framtida tandvårdande verksamheten, eftersom de studerande prioriterar utbildning som bedrivs i närheten av hemorten. En undersökning visar att efter nedläggningen av grundutbildningen vid Malmö tandläkarhögskola har ingen ökning skett av antalet studerande från Skåne/Blickinge vid landets övriga utbildningsenheter. Denna utveckling torde inom kort medföra svårigheter för den södra regionen att rekrytera tandläkare.

Nu har det skett en glädjande omsvängning i synen på tandläkarhögskolan i Malmö. UHÄ har förespråkat en återupptagning av grundutbildningen i form av en tandvårdshögskola med integrerad utbildning för samtliga befattningar inom tandvårdsteamet. Regeringen har tillsatt en utredning för att se över den framtida tandvårdsutbildningen, och utskottet markerar i sitt betänkande en – som jag finner – positiv inställning till Malmö tandläkarhögskola, bl. a. genom att understryka att "den pågående utredningen om tandläkarutbildningen skall utgå bl. a. från de personella och materiella förutsättningar som finns i dag på de fyra orterna med odontologisk fakultet".

Även i ett annat avseende markerar utskottet sin positiva inställning, nämligen när man framhåller att tandläkarhögskolan i Malmö skall få bibehålla sina resurser både budgetåret 1988/89 och 1989/90, så att riksdagen har valfrihet när den skall fatta beslut om den framtida tandvårdsutbildningen på grundval av den av regeringen tillsatta utredningens resultat.

Det är utmärkt att utskottet gör dessa markeringar. Ännu bättre hade det naturligtvis varit om utskottsmajoriteten redan nu beslutat att utnyttja resurserna vid tandläkarhögskolan i Malmö genom att återuppta grundutbildningen i mindre skala. Jag beklagar att utskottet inte kommit fram till det ställningstagandet.

Jag kan försäkra utbildningsutskottets ledamöter och kammaren i övrigt

Prot. 1987/88:119
11 maj 1988

*Högre utbildning och
forskning, m. m.*

att det finns en god beredskap vid Malmö tandläkarhögskola för ett återupptagande av grundutbildningen. Med stort engagemang har personalen vid högskolan byggt upp en mycket fin och omfattande verksamhet med forskning/forskarutbildning och utbildning av tandhygienister, tandsköterskor och tandtekniker. Högskolan har också fått status som WHO-center för odontologi. Nu saknas bara grundutbildningen. Jag är övertygad om att även utskottsmajoriteten snart kommer att förorda ett återupptagande i Malmö av denna utbildning.

Herr talman! Så några ord om en fråga som behandlas i utbildningsutskottets betänkande 28.

I budgetpropositionen tas frågan upp om ändrat ämnesinnehåll för bl. a. de nuvarande professorstjänsterna i ögon- resp. öron-, näs- och halssjukdomar vid Lunds universitet, med placering i Malmö. UHÄ har i samråd med Lunds universitet och sjukvårdsstyrelsens borgerliga majoritet i Malmö föreslagit att dessa tjänster skall omvandlas och få andra ämnesinnehåll. Detta är förslag som mött mycket stark kritik från handikapporganisationer och från de fackliga organisationerna.

Det är mot den här bakgrunden tillfredsställande att regeringen och också utskottet gått emot förslaget från den borgerliga majoriteten i Malmö när det gäller professorstjänsten i ögonsjukvård och förordat ett bibehållande av denna tjänst.

När det gäller öron-, näs- och halsprofessuren följer man däremot det förslag som sjukvårdsstyrelsen i Malmö har lagt fram, och det tycker jag är mindre bra. Den forskning som bedrivs vid Malmökliniken för öron-, näs- och halssjukdomar är av stor omfattning och hög kvalitet och gäller speciella och unika områden. Forskningen är bl. a. inriktad på praktisk bullerforskning, och sådan har bedrivits i samverkan med verkstadsindustrier i regionen. Forskningsprojekten vid kliniken berör även andra arbetsmiljöfrågor, exempelvis andningsvägarnas försvarsmekanismer gentemot luftföroreningar.

Jag beklagar således att regeringen och utskottet inte på denna punkt gått emot det förslag som presenterats av sjukvårdsstyrelsen i Malmö. Det är nu ett enigt utskott som biträder regeringens förslag, och det är väl svårt att få kammaren att inta en annan ställning.

Ytterst, menar jag, vilar naturligtvis ansvaret för att öronprofessuren i Malmö inte kommer att återbesättas på den borgerliga majoriteten i Malmö. Upplysningsvis kan jag säga till Börje Hörnlund att även centern ingår i den borgerliga majoriteten i Malmö.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till den reservation beträffande tandläkarutbildningen som avgivits av centern och vpk.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 47 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Jag blandar mig i dagens debatt, beroende på att jag i betänkande 28 har en motion, som tyvärr inte fått gehör av utskottet. Den handlar om idrottens forskning och högre utbildning.

Det förslag som regering lagt fram grundar sig på en utredning som på ungdomsminister Ulf Lönnqvists uppdrag gjorts av en partivän till honom vid namn Lars Liljegren. Förslaget går främst ut på att – som det förefaller – slumpartat placera ut fyra nya professurer med idrottsanknytning till olika platser i landet.

Utredningen och de nu aktuella förslagen i detta betänkande har tidigare kritiserats sönder och samman av idrottsforskare och andra berörda. Utredningen bedöms av våra mest erfarna idrottsforskare vara "ytlig och bristfällig". Det är förstaeligt, eftersom utredning hastats fram på bara några månader. Utredningen har inte heller skickats ut på remiss till någon. Det är anmärkningsvärt att en demokratisk remissomgång inte gjorts i en så komplex och viktig fråga som denna.

De stora bristerna vad gäller forskningsdelen skulle ha kunnat undvikas, om man gett sig tid att lyssna på de sakkunniga inom idrottsforskningen som vi har i vårt land. Självklart borde t. ex. Idrottens forskningsråd, Svensk idrottsmedicinsk förening, Läkarsällskapet, universiteten, Sveriges olympiska kommitté och riksidrottsstyrelsen ha beretts tillfälle att lämna synpunkter på utredningsförslaget. Att så inte skett visar en förvånande nonchalans mot dessa organisationer.

En av de föreslagna nya professurerna är en professur i idrottshistoria. Den debatt som förts bl. a. i Svenska Dagbladet visar att kritiken från sakkunniga även på denna punkt är förödande.

Professor Rolf Torstendahl vid Uppsala universitet, som också är direktor för samhällsforskning, skriver följande: "Den som verkligen vill göra idrottsforskningen en tjänst bör spola denna utredning. Gör en ny! Låt forskare och folkrörelsemänniskor komma till tals, och låt inte en ensam byråkrat, om än med 'rörelseanknytning' sitta och fundera ihop ett förslag över huvudet på alla berörda och utanför den byråkratiska kompetensen." Jag delar denna uppfattning.

Det debattinlägg i vilket utredaren bemöter historieprofessorn lämpar sig inte för citering i riksdagens plenisal, men det kan läsas av intresserade i Svenska Dagbladet från onsdagen den 13 april i år.

Herr talman! Jag läste med viss förvåning skrivningen i betänkandet. Utskottet tycks inte anse att professuren i idrottshistoria är så angelägen. Man föreslår t. o. m. att professuren "bör hållas vakant" i väntan på kompetensuppbyggnad inom detta forskningsområde. Denna skrivning måste förvåna hela den akademiska världen! Där får man en ny professur inrättad endast när en bred kompetens och rekryteringsbas inom disciplinen i fråga finns, om behovet är klart dokumenterat och om en god forskningsmiljö finns att tillgå.

Jag hade äran att som representant för riksdagens kulturutskott delta i riksidrottsmötet i Linköping i november. Statsrådet Ulf Lönnqvist invigningstalade genom att lovprisa Lars Liljegren och dennes utredning om idrott och forskning. På riksidrottsmötets tredje dag valdes Lars Liljegren – för många oväntat – in i riksidrottsstyrelsen, och Arne Argus knuffades ut.

Jag har försökt finna några hållbara skäl till att denna utredning hastades fram på bara några månader och utan tid till remissförfarande. Tyvärr ligger det nära till hands att misstänka att brådskan har samband med RIM-

dagarnas läge i tiden och att utredningsuppdraget var ett led i en matchning för en post i riksidrottsstyrelsen åt en partikamrat.

Kanske brådskan även kan förklaras med att det gäller att få fram några köttben till idrottsrörelsen inför det stundande valet. Men som frågan hittills hanterats gagnas inte idrotten. Idrottens behov av forskning och högre utbildning är en stor och komplex fråga av riksintresse. Det är sorgligt att när man från regeringen äntligen tar sig an frågan, görs det på ett så här bristfälligt sätt.

Idrottsrörelsen är vår största folkrörelse med två och en halv miljon aktiva utövare och cirka 500 000 ideellt arbetande ledare, som gör en ovärderlig insats för barn och ungdomar. För många svenskar är idrotten den helt dominerande fritidssysselsättningen, antingen som aktiva utövare eller som åskådare. Idrottens betydelse för vårt land är för värdefull för att behandlas på ett så här nonchalant sätt.

För att gagna den framtida utvecklingen av svensk idrott bäst måste, anser jag, frågan om idrottens forskning och högre utbildning utredas vidare på ett seriöst sätt. I väntan på detta bör inrättandet av de fyra professurerna inom idrottsområdet som föreslås i detta betänkande anstå.

Herr talman! När jag nu följt hanteringen av detta ärende, måste jag till sist erkänna att jag är förvånad över att viktiga beslut i Sveriges riksdag inte förbereds grundligare och mer omsorgsfullt än jag här har beskrivit.

Herr talman! Jag yrkar bifall till min motion Ub579.

Anf. 48 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! I anslutning till utbildningsutskottets betänkande 24 behandlas ett antal motioner i vilka man kräver en ökning av läkarutbildningen i Umeå. En av dessa motioner är Ub704 där jag står som första namn. Bakgrunden till motionen är kortfattat följande.

I landet som helhet råder det brist på läkare. Situationen har regelmässigt varit värst i de fyra Norrlandslandstingen. Läget har dessutom försämrats under de senaste åren. Enligt en undersökning om läkarsituationen som gjordes 1985 av socialstyrelsen och Landstingsförbundet var 15,7 % av samtliga specialisttjänster i Norrland helt vakanta, dvs. det fanns inte ens vikarier. Enligt preliminära uppgifter från motsvarande undersökning hösten 1987 var inte mindre än 19,7 %, dvs. nästan 20 %, av tjänsterna helt vakanta. Det innebär att nästan 300 av omkring 1 500 specialisttjänster är vakanta. Till detta kommer 150 vakanta tjänster som underläkare för blivande specialister.

Under dessa omständigheter är det helt omöjligt att bedriva den sjukvård som befolkningen även i denna landsända har rätt att kräva. Det är patienterna som får betala det höga priset för läkarbristen. Även om man ibland lyckas ordna med vikarier är det otillfredsställande att patienterna, t. ex. i Strömsund, under ett år får möta 65 olika personer som vikarierar på sju av de elva distriktsläkartjänsterna.

Till denna bild kan också fogas att landstingen har stora extra kostnader på grund av läkarbristen. Uppskattningsvis kostar det Norrlandslandstingen 20 milj. kr. årligen med rekryteringskampanjer, annonsering, läkarstafetter, administration av vikariat, extra löne- och utbildningsförmåner, m. m. Och

trots dessa aktiva insatser blir bristen på läkare i norr större.

Herr talman! I betänkandet skriver utskottet följande:

”Utskottet anser emellertid att de sedan flera år påtalade problemen med läkarrekrytering i Norrland motiverar att en utredning och prövning nu görs av förutsättningarna för att inom en oförändrad total planeringsram omfördela nybörjarplatser till universitetet i Umeå.”

Utskottets ställningstagande är i och för sig ett steg i rätt riktning men förutsätter fortsatt aktivt handlade om de av oss motionärer beskrivna problemen skall kunna lösas inom rimlig tid. Jag vill därför fråga: Kan vi förvänta oss att utskottet aktivt medverkar till en uppföljning av den positiva men försiktiga hållningen till en utökning av utbildningen av läkare i Umeå?

Jag försäkrar utskottets talesmän och ansvarig minister att vi motionärer med stort intresse kommer att bevaka handläggningen av detta ärende. I dag kommer jag att rösta på vpk:s reservation 2.

Anf. 49 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att instämma i Börje Hörnlunds argumentering för läkarutbildningen i Umeå. Denna argumentering kommer till uttryck i den gemensamma folkparti- och centerreservationen 1.

Jag skall emellertid tala om tandläkarutbildningen i Malmö som på ett mycket olyckligt sätt lades ned för tre år sedan. Utskottet försöker nu reparera detta genom att tillägga att utredaren skall arbeta snabbt och att pengarna i budgeten skall vara kvar nästa budgetår för att handlingsfriheten skall bibehållas. Trots utskottets välvilja stöder folkpartisterna i Skåne den gemensamma center- och vpk-reservationen 3, som mynnar ut i att utredaren skall lämna förslag om en permanent framtida lokalisering av tandläkarutbildning till Malmö. Vi folkpartister i Skåne anser att skälen för nyintagning blir allt starkare. Dessa skäl har Lars-Erik Lövdén på ett mycket bra sätt redogjort för. Därför behöver inte jag göra det. Vi anser dessutom att det finns goda skäl och förutsättningar för en tandvårdshögskola, dvs. en gemensam utbildning i Malmö för alla de yrkeskategorier som arbetar inom tandvården.

Jag vill också ta upp frågan om vårdpersonalens situation i framtiden. I går debatterade vi i kammaren socialutskottets betänkande 22. Vi talade då mycket om hur man skulle rekrytera personal och kunna behålla den, inte minst sjuksköterskor, laboratorieassistenter och tekniska assistenter, dvs. de som har den medellånga vårdutbildningen. Alla partiets företrädare sade många vackra ord, men få konkreta ställningstaganden gjordes. En sak från i går vill jag lyfta fram, nämligen att folkpartiet ensamt stod bakom reservationen, där det framgår att andra personalkategorier än läkare skall kunna fungera som klinikchefer och ha det administrativa ledningsansvaret. Det är viktigt med befordringsmöjligheter och karriärvägar. På samma sätt är folkpartiet i dag ensamt om att kräva fasta resurser för omvårdnadsforskningen och en fast organisation för den.

Mycket av det som Karin Falkmer talade om är märkligt, bl. a. att idrottens historia anses behöva en professur, trots att ledande historiker i Sverige inte kan se dessa behov och trots att det i dag inte finns någon kompetens, vilket bevisas genom att utskottet vakantsätter tjänsten. Samtidigt finns det

Prot. 1987/88:119
11 maj 1988

*Anslag till sysselsättnings-
skapande åtgärder*

emellertid inte någon vilja att ge vårdens forskare de fasta resurser och den fasta organisation som de så väl behöver. Omvårdnadsforskningen är ju etablerad med statsmaktens goda vilja. Därför tycker jag att det är mycket anmärkningsvärt att omvårdnadsforskningen fortfarande inte tilldelas sina forskarresurser. Man fortsätter att beskriva omvårdnadsforskningen med vackra ord och uppmuntrande tillrop och talar om det angelägna i att samhällsvetenskapliga och medicinska fakulteter skall dela med sig. Men så går det faktiskt inte till. Omvårdnadsforskningen behöver egna resurser.

Herr talman! Tro mig när jag säger att detta ställningstagande för idrottens historia mot omvårdnadsforskningens utveckling, som utskottet nu har gjort, är ett slag rakt i ansiktet på de stora grupper som kämpat och kämpar för vårdens fortsatta höga standard och kompetensutveckling. Men, herr talman, verkligheten hinner i fatt även riksdagen, och vårdens kvinnor tål inte vad som helst. Det har de faktiskt redan börjat visa genom att aktivt lämna vårdområdet.

Avslutningsvis, herr talman, skulle jag vilja säga några ord om en alldeles egen motion, som handlar om universitetsbiblioteket i Lund. Det fick 1977 uppgiften att vara ett andra nationalbibliotek. Under årens lopp har man där klagat på att pengarna för den här extra funktionen inte räcker. 1985 räknade man med att denna funktion skulle kosta 4 milj. kr. extra. Universitetet i Lund skulle alltså, trots att det är ett bibliotek i hela Sveriges intresse, självt få bekosta detta. 1985 lovade utskottet enligt betänkande 32 att UHÄ skulle se över detta och lämna ett förslag. I år avstyrker utskottet motionen med hänvisning till att riksdagen 1977 sade att pengarna skulle räcka. Jag skulle då vilja veta följande. Har UHÄ utrett detta eller är det uppdrag som gavs 1985 inte genomfört?

Med detta anförande – under vilket tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – var överläggningen i ärendet avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om arbetsmarknadsutskottets betänkande 21.)

Kammaren övergick till att debattera arbetsmarknadsutskottets betänkande 21 om anslag på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1987/88.

Anslag till sysselsättningsskapande åtgärder

Anf. 50 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Det här ärendet handlar om att placera ungdomar i ungdomslag i reguljärt arbete och att genomföra det med hjälp av rekryteringsstöd. Detta vill regeringen ha 135 miljoner för.

Vi kan väl vara med på det, men vi är inte med på att det skall anslås några extra 135 miljoner, utan vi menar att de pengarna kan tas från anslaget för just ungdomslag. Detta har vi utvecklat i vår reservation, till vilken jag yrkar bifall.

Anf. 51 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Precis som Alf Wennerfors säger godtar reservanterna den föreslagna åtgärden. Det är egentligen en smaksak vilken budgetteknisk lösning som väljs. Utskottsmajoriteten biträder regeringens förslag till alla delar. Det viktigaste är att ungdomarna får arbete på den öppna marknaden. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Utbildningsutskottets betänkande 24

Punkt 1

Mom. 1 och 2 (prövning av förutsättningarna för att flytta nybörjarplatser på läkarlinjen till universitetet i Umeå, m. m.)

Först biträdades reservation 1 av Pär Granstedt m. fl. med 91 röster mot 26 för reservation 2 av Bo Hammar. 196 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan men 208 röster mot 99 för reservation 1 av Pär Granstedt m. fl. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (planeringsramar för tandläkarlinjen, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 250 röster mot 60 för reservation 3 av Pär Granstedt m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Kurt Ove Johansson (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 5 (påbyggnadslinjer i anslutning till rehabiliteringslinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Bo Hammar – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (påbyggnadsutbildning för logopedier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Göran Allmér m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (förkunskapskrav vid antagning till hälso- och sjukvårdslinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Göran Allmér m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (påbyggnadslinjer i anslutning till hälso- och sjukvårdslinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Pär Granstedt och Marianne Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (anslag till Utbildning för vårddyrken)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 46 för reservation 9 av Lars Leijonborg och Kerstin Keen. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2-4

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 28

Punkt 1

Mom. 1 (samordning m. m. på biblioteksområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 148 för reservation 1 av Lars Gustafsson m. fl.

Mom. 2 (riktlinjer för idrottsforskningens organisation)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 37 för reservation 2 av Pär Granstedt och Marianne Andersson i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (inrättande av viss tjänst som professor vid universitetet i Stockholm)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 2 av Pär Granstedt och Marianne Andersson i motsvarande del. *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Ub579 av Karin Falkmer i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (viss högskoleutbildning i idrott m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (rutiner vid återbesättande av tjänst som professor)

Utskottets hemställan bifölls med 196 röster mot 115 för reservation 4 av Göran Allmér m. fl.

Mom. 10 (doktorsexamen som behörighetsvillkor för vissa statliga tjänster)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 151 för reservation 5 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 13 (förslag om ett nytt anslag Åtgärder för rekrytering av lärare och forskare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Lars Leijonborg och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Punkt 6

Mom. 1 (inrättande av tjänster som professor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motionerna Ub579 av Karin Falkmer och Ub691 av Ingela Mårtensson i motsvarande delar – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (jämförhetskning)

Utskottets hemställan bifölls med 211 röster mot 97 för reservation 7 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 3 (anslag till Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Göran Allmér m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (inrättande av en tjänst som professor i regional ekonomi m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Pär Granstedt och Marianne Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (viss forskning om undervisningsmaterial)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Bo Hammar – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (säkerhetspolitisk forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Göran Allmér m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 7

Mom. 1 (inrättande av tjänster som professor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motionerna Ub579 av Karin Falkmer och Ub691 av Ingela Mårtensson i motsvarande delar – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (inrättande av två tjänster som professor i omvårdnadsforskning)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 51 för reservation 13 av Lars Leijonborg och Kerstin Keen.

Mom. 8 (fasta tjänster för forskare inom psykiatri och psykogeriatrici m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 66 för reservation 14 av Göran Allmér m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 15 (anslag till Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 16 av Lars Leijonborg och Kerstin Keen, *dels* reservation 17 av Pär Grandstedt och Marianne Andersson – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 29

Punkt 4

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (ett miljöforskningsråd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Pär Granstedt och Marianne Andersson – bifölls med acklamation.

Prot. 1987/88:119
11 maj 1988

*Meddelande om debatt
om PKbankens köp av
Carnegie Fondkom-
mission, m. m.*

Punkt 7 (deltagande i EG:s fusionsforskningsprojekt samt anslag till Europeisk forskningssamverkan)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 50 för reservation 2 av Pär Granstedt m. fl.

Övriga punkter

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 21

Punkt I

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt II

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (anslag till Sysselsättningsskapande åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

6 § Meddelande om debatt om PKbankens köp av Carnegie Fondkommission, m. m.

Anf. 52 TREDJE VICE TALMANNEN:

Sedan vänsterpartiet kommunisterna föreslagit att en debatt skall anordnas om PKbankens köp av Carnegie Fondkommission och Erik Pensers inträde som delägare i PKbanken har förste vice talmannen efter samråd med de av partigrupperna utsedda ledamöterna av talmanskonferensen beslutat att en debatt i detta ämne skall hållas vid början av det sammanträde som utsatts till måndagen den 16 maj kl. 12.00.

7 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1987/88:165 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

1987/88:Jo58 av Hans Dau (m)

1987/88:Jo59 av Lars Werner m. fl. (vpk)

1987/88:Jo60 av Börje Hörnlund och Jan Hyttring (c)

1987/88:Jo61 av Sven Eric Lorentzon m. fl. (m)

1987/88:Jo62 av Göthe Knutson och Gullan Lindblad (m)

1987/88:Jo63 av Börje Stensson och Elver Jonsson (fp)

1987/88:Jo64 av Karl Erik Olsson m. fl. (c)

1987/88:Jo65 av Stina Gustavsson och Kersti Johansson (c)

1987/88:Jo66 av Jan Hyttring m. fl. (c)

1987/88:Jo67 av Sven Lundberg m. fl. (s)

1987/88:Jo68 av Martin Olsson (c)

1987/88:Jo69 av Lars Ernestam m. fl. (fp)

Meddelades att följande frågor framställdes

den 11 maj

1987/88:497 av *Christer Nilsson* (s) till arbetsmarknadsministern om arbetsmarknadsläget i Valdemarsviks kommun:

Valdemarsviks kommun i Östergötlands län har en svag arbetsmarknad. En aktuell företagsavveckling – Samhalls köp av Gusum blyxtlås – kommer ytterligare att förvärra situationen.

Insatser från regeringens sida framstår nu som nödvändiga.

Vilka åtgärder överväger statsrådet för att förbättra arbetsmarknadsläget i Valdemarsviks kommun?

1987/88:498 av *Sten Svensson* (m) till försvarsministern om planerad rivning av försvarets hyresbostäder i Såtenäs:

Överbefälhavaren har begärt att Skaraborgs Flygflottilj, F 7, i Såtenäs skall planera för en rivning av Såtenäs villastad med 86 småhus. Bakgrunden är att riksdagen våren 1981 har beslutat att statens bestånd av hyresbostäder i princip skall avvecklas (prop. 1980/81:158, CU 1980/81:35).

I Såtenäs råder mycket speciella förhållanden. Orten består till huvudsaklig del av Skaraborgs Flygflottiljs anläggningar och fastigheter. Det blir inte mycket kvar av underlag för befintlig service och handel om en stor del av bostadsbeståndet försvinner. Bostäder behövs för flottiljens rekrytering av t. ex. tekniker. Flottiljen förbereder för närvarande att ta emot de första JAS-planen.

Enligt det nämnda riksdagsbeslutet kunde försvarets hyresbostäder försälgas, alternativt användas till annat ändamål. Dessa alternativ kan ge statsmakten vissa inkomster. Men en rivning av hela beståndet innebär en kvalificerad kapitalförstöring och föranleder en hög kostandsbelastning på statsbudgeten.

Är försvarsministern beredd att vidta åtgärder så att de boende eller andra intressenter kan få överta fastigheterna, antingen genom försäljning eller annan överlåtelseform från statens sida?

9 § Kammaren åtskildes kl. 14.55.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON